

MAGYAR NEMZETI BANK

**TÁJÉKOZTATÓ
AZ ÁLLAMHÁZTARTÁSÉRT
FELELŐS ÚJ MINISZTER RÉSZÉRE
A MAGYAR NEMZETI BANK
MŰKÖDÉSÉRŐL**

2010. MÁJUS

**Tájékoztató az államháztartásért
felelős új miniszter részére a Magyar
Nemzeti Bank működéséről**

2010. május

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank
Felelős kiadó: dr. Simon András
1850 Budapest, Szabadság tér 8–9.

www.mnb.hu

ISBN 978-963-9383-94-4 (on-line)

Tartalom

Bevezető	5
Vezetői összefoglaló	6
1. A Magyar Nemzeti Bank feladatai	7
2. Monetáris politika	8
2.1. Célok	8
2.2. Aktuális kérdések	10
2.3. Stratégiai kérdések	11
3. Monetáris eszköztár és devizatartalék-kezelés	13
3.1. Célok	13
3.2. Aktuális kérdések	14
3.3. Stratégiai kérdések	16
4. A pénzügyi rendszer stabilitása	18
4.1. Célok	18
4.2. Aktuális kérdések	19
4.3. Stratégiai kérdések	20
5. További alapvető jegybanki feladatok és támogató tevékenységek	22
5.1. Fizetési és elszámolási rendszerek, pénzforgalom	22
5.2. Készpénzkibocsátás	23
5.3. Statisztika	25
5.4. Támogató tevékenységek	26
6. Az MNB szervezete és működése	31
6.1. Az MNB döntéshozó szervei, vezetői	31
6.2. A jegybanki működés átláthatósága	32
6.3. A jegybank kapcsolata a Kormánnyal	32
6.4. Nemzetközi (IMF–EU–Világbank) hitelcsomag	34
6.5. Az MNB kapcsolatai az európai uniós és egyéb nemzetközi intézményekkel	34
6.6. Az MNB-re vonatkozó hazai és uniós jogi szabályozás összhangja	35
6.7. Szervezeti felépítés	36
6.8. Költségtudatos jegybanki működés	36

Bevezető

E dokumentum célja, hogy tájékoztassa az államháztartásért felelős minisztert a Magyar Nemzeti Bank (MNB) szerepéről, feladatairól, aktuális tevékenységéről és az MNB-t érintő, jövőre vonatkozó, stratégiai kérdésekről. Bemutatja az MNB működési környezetét, a legfontosabb, a működést jelenleg leginkább befolyásoló kihívásokat, az MNB által végzett tevékenységek mögött meghúzódó különböző gazdaságpolitikai célokat, és az MNB döntéshozatalát, irányítását és felügyeletét meghatározó intézményi környezetet.

A tájékoztató az alábbi szerkezetet követi:

- A vezetői összefoglaló kiemeli a tájékoztató legfontosabb megállapításait.
- Az 1. fejezet áttekintést ad az MNB alapvető feladatairól.
- A 2. fejezet bemutatja a monetáris politika működési kereteit.
- A 3. fejezet leírást ad az MNB monetáris eszköztáráról és a devizatartalék-kezeléssel kapcsolatos jegybanki tevékenységről.
- A 4. fejezet a pénzügyi rendszer stabilitásának biztosításával kapcsolatos jegybanki feladatokat és tevékenységet ismerteti.
- Az 5. fejezet az MNB készpénzkibocsátással, a fizetési rendszerek üzemeltetésével és felvigyázásával, valamint statisztikai adatok szolgáltatásával kapcsolatos alapvető feladatairól szól, és bemutatja az alapvető jegybanki feladatokat támogató egyéb tevékenységeket.
- A 6. fejezet az MNB szerveit és szervezeti felépítést, a döntések meghozatalának mechanizmusát, valamint a Kormánnyal és más hazai, valamint nemzetközi intézményekkel való kapcsolatát mutatja be.

Vezetői összefoglaló

- Az MNB törvényben deklarált elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása. Az MNB elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül, a rendelkezésére álló monetáris politikai eszközökkel támogatja a Kormány gazdaságpolitikáját.
- A monetáris politika a hosszú távon fenntartható gazdasági növekedéshez az árstabilitás fenntartásán keresztül képes a leginkább hozzájárulni. Az MNB által működtetett inflációs célkövetés rendszerében a jegybank a 3 százalékos inflációs cél elérésére törekszik.
- A közeljövőben monetáris politikai szempontból az inflációs várakozások nem kellő mértékű horgonyozottsága, az importált inflációs nyomás erősödése, valamint a szabályozott árak alakulása jelenthet kockázatot, míg középtávon a fő kihívás az euro bevezetésére vonatkozó hiteles, reális menetrend kialakítása.
- A jövőben a monetáris politikának a korábbi időszakhoz képest nagyobb hangsúlyt kell fordítania az eszközárak és pénzügyi egyensúly-hiányok figyelembevételére.
- Az MNB monetáris eszköztárát a válság alatt több rendkívüli likviditásbővítő eszközzel egészítette ki, amelyek a pénzügyi piacok lassú konszolidációjával párhuzamosan fokozatosan kivezetésre kerülhetnek az alkalmazott eszköztárból.
- Az IMF–EU hitelcsomag lehívásával az elmúlt időszakban nagymértékben emelkedtek a devizatartalékok. Ez számottevően hozzájárult az ország külső sokkokkal szembeni ellenálló képességének erősödéséhez.
- A devizatartalékok növekedésének következtében az elmúlt másfél évben megnőtt a kéthetes MNB-kötvényállomány. A magas kéthetes MNB-kötvényállomány nem akadályozza a bankok aktívabb hitelezési tevékenységét, és a hitelezési tevékenység visszafogásának jeleként sem értelmezhető.
- Jelenleg a jegybanknak a pénzügyi stabilitás terén közvetlen szabályozói eszközei nincsenek. A hazai pénzügyi stabilitás fenntartásához válsághelyzetben a hitelintézetek számára likviditás biztosításával, egyébként pedig a makroprudenciális, azaz rendszerszintű kockázatok feltárásával és elemzésével, valamint az ezekből következő javaslatok megfogalmazásával járul hozzá.
- A pénzügyi rendszer stabilitását hosszabb távon leginkább meghatározó kérdés a magas lakossági devizahitel-állományból eredő kockázatok kezelése lesz.
- A jövőbeli növekedés finanszírozását a külső források helyett a korábbinál nagyobb mértékben belső forrásokra, hosszú lejáratú, forintban denominált megtakarításokra szükséges alapozni.
- Pénzügyi stabilitási és monetáris politikai szempontból is szükség van a bankok egyoldalú átárazási gyakorlatának megváltoztatására a lakossági termékek piacán.

1. A Magyar Nemzeti Bank feladatai

A Magyar Nemzeti Bank működésének jogi környezetét, céljait, feladatait a Magyar Köztársaság Alkotmánya, az Európai Unió működéséről szóló Szerződés, valamint a 2001. évi LVIII. törvény a Magyar Nemzeti Bankról (MNB tv.) szabályozza.

Az MNB törvényben deklarált elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása. Az MNB elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül, a rendelkezésére álló monetáris politikai eszközökkel támogatja a Kormány gazdaságpolitikáját [MNB tv. 3. § (2)].

Magyarország központi bankjaként az MNB számos feladatot, tevékenységet lát el, melyek a monetáris és pénzügyi rendszer stabil, kiszámítható és hatékony működését segítik elő:

- **Monetáris politika.** Az MNB monetáris politikája biztosítja az árstabilitás elérését és fenntartását. Az MNB az inflációs célkövetés rendszerén keresztül törekszik az árstabilitás biztosítására azzal, hogy a fogyasztói árak emelkedésének ütemét a 3 százalékos inflációs cél közelében igyekszik tartani.
- **Monetáris eszköztár és devizatartalék-kezelés.** Az MNB a monetáris politika implementációját főként a hazai pénzügyi piacokon végrehajtott műveleteivel valósítja meg. Az MNB emellett devizatartalékot képez és kezel a monetáris politikai és pénzügyi stabilitási célok támogatása érdekében.
- **A pénzügyi rendszer stabilitása.** Az MNB – más felelős hatóságokkal együttműködve – támogatja és erősíti a hazai pénzügyi közvetítőrendszer stabilitását. Ezen tevékenysége részeként az MNB átfogóan és rendszeresen elemzi a makrogazdasági környezetet, a pénzügyi piacok, a hazai pénzügyi közvetítők és a pénzügyi infrastruktúra működését, feltárja azokat a kockázatokat, amelyek a pénzügyi rendszer stabilitását veszélyeztethetik, felhívja a figyelmet a pénzügyi rendszer törékenységét okozó elemekre, folyamatokra, valamint szükség esetén kezeli a pénzügyi rendszert érő sokkok hatását. Mindezt azzal a céllal teszi, hogy elősegítse a rendszerszintű kockázatok kialakulásának megelőzését, valamint a már kialakult rendszerszintű kockázatok csökkentését vagy megszüntetését.
- **Fizetési és elszámolási rendszerek.** Az MNB feladata a pénz- és elszámolásforgalom zökkenőmentes és hatékony lebonyolításának biztosítása. Az MNB – más hatóságokkal együttműködésben – szabályozza és ellenőrzi a pénzforgalmat, felvigyázza a kiemelt fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerek működését, kiegyenlítő banki szerepet tölt be, és üzemelteti a valós idejű bruttó elszámolási rendszert, a VIBER-t.
- **Készpénzkibocsátás.** Az MNB felelős a készpénzes fizetésekbe vetett bizalom fenntartásáért, a címletkínálat optimális megválasztásáért, a készpénz-tartalékolásért, a gazdaság megfelelő mennyiségű és minőségű bankjegyekkel, érmékkel való ellátásáért, a jegybankon kívüli készpénzforgalom szabályozásáért.
- **Statisztika.** Az MNB alapvető feladatai ellátásához – így a pénzügyi folyamatok elemzéséhez, a monetáris döntések előkészítéséhez, a pénzforgalom zavartalan lebonyolítása érdekében, a fizetési- és elszámolási rendszerek működésének felvigyázásához, valamint a pénzügyi rendszer stabilitásának támogatásához – (személyes adatnak nem minősülő) statisztikai információkat gyűjt, és nyilvánosságra hozza az azokból készített statisztikákat.

A tájékoztató további részeiben bemutatjuk a fenti alapvető feladatokhoz, illetve az MNB működésével kapcsolatos egyéb feladatokhoz tartozó tevékenységeket, aktuális kérdéseket, a feladatok egymással való összefüggéseit.

2. Monetáris politika

2.1. CÉLOK

A monetáris politika a hosszú távon fenntartható gazdasági növekedéshez az árstabilitás fenntartásán keresztül képes a leginkább hozzájárulni.

- A gazdaság ugyan rövid távon élénkíthető monetáris politikai eszközökkel, de az ilyen intézkedések növekedésre és munkanélküliségre gyakorolt pozitív hatása rövid idő alatt megszűnik, ugyanakkor az intézkedések által az infláció ütemében okozott emelkedés tartósan megmarad.
- Mivel a tartós infláció költséges a gazdasági szereplők, a vállalatok és a háztartások számára, a jegybank az infláció alacsony szinten tartásával tehet a legtöbbet a fenntartható gazdasági növekedésért.
- Az inflációs várakozások megfelelő horgonyozottsága esetén rövid távon lehetőség adódhat a gazdasági ciklusok simítására. Mindaddig, amíg a gazdasági szereplők úgy érzékelik, az infláció hosszabb távon is stabil marad, a monetáris döntéshozók nagyobb hangsúlyt helyezhetnek a reálgazdaság ingadozásainak mérséklésére.

Az árstabilitás fenntartása nem más, mint az infláció okozta társadalmi veszteségek minimalizálása. Az infláció költségei annak forrását tekintve két részre oszthatók: az infláció magas szintjéből, illetve az inflációs bizonytalanságból eredő költségekre. A magasabb infláció egyben változékonyabb inflációt is jelent, így a lehetséges negatív hatások egymást erősítve jelenhetnek meg. Kimutatható, hogy az infláció költségei az alacsony jövedelmű, alacsony érdekérvényesítési képességekkel rendelkező társadalmi csoportokat jobban sújtják. A magas inflációhoz kapcsolódó költségek közül a legfontosabbak a következők:

- A magas infláció magas nominális kamattal jár együtt, ami a törlesztőrészek emelkedésében is tükröződik, így a gazdasági szereplők fizetőképessége csak kisebb összegű vagy rövidebb futamidejű hitelekre korlátozódik.
- A termékek, szolgáltatások fizikai átárazása költségekkel jár a kereskedők, szolgáltatók számára.
- A magas infláció mellett a készpénz gyorsabban veszít az értékéből; a készpénztartás elkerülésére irányuló törekvés tranzakciós költségekkel jár.
- A bizonytalan infláció miatt nehezebb hosszabb távra tervezni, a hitelnyújtók fix kamat mellett csak rövid távra hajlandók kölcsönözni. A hosszú távú befektetések, beruházások emiatt csökkennek, ami a gazdasági növekedés visszaesését vonja maga után.
- Az infláció kiszámíthatatlansága, gyors változása torzítja az árak információtartalmát, illetve csökkenti azok koordináló szerepét.
- A várakozásoktól eltérő infláció nem szándékolt újraelosztást eredményez a gazdaság azon szereplői között, akik szerződéseiben egy nominálisan rögzített érték vagy fix nominális kamat szerepel. A nominális szerződések általában késve igazodnak az inflációhoz, ami a gyengébb érdekérvényesítési képességgel rendelkezőket (nyugdíjasok, bérből és fizetésből élők) sújtja.

Árstabilitás alatt egy alacsony, de pozitív inflációs szintet értünk. A gazdasági szereplők általában kevésbé hajlandók az árak csökkentésére, mint azok növelésére, így az árak (illetve a bérek) relatív változásához szükséges némi alacsony mértékű infláció.

Az inflációs célkövetés olyan monetáris politikai stratégia, amelyben a jegybank a rendelkezésre álló eszközeivel a nyilvánosan bejelentett inflációs cél elérésére törekszik. A rendszer nélkülözhetetlen eleme a monetáris politika függetlensége, átláthatósága és elszámoltathatósága.

- Az MNB 2001 júniusa óta az inflációs célkövetés rendszerében működteti a monetáris politikát, ezt azonban 2008 februárjáig a forint–euro árfolyam ingadozási sávja korlátozta.
- Az MNB elsődleges célja az árstabilitás biztosítása. Az árstabilitásnak megfelelő inflációs célt a maastrichti szerződés irányelveivel összhangban a jegybank jelöli ki és háromévente felülvizsgálja. Erre legutóbb 2008-ban került sor, akkor a 3 százalékos cél értékében nem következett be változás.
- A monetáris döntéshozatalt támogató alapvető dokumentum az MNB szakértői által készített és jegyzett inflációs előrejelzés, mely „*Jelentés az infláció alakulásáról*” címmel jelenik meg, jelenleg negyedévente. Funkciója a döntéshozataltól a közvélemény tájékoztatása a várható jövőbeli inflációs folyamatokról, gazdasági kilátásokról.
- Amennyiben az előrejelzés a monetáris politika számára releváns időhorizonton eltávolodik az inflációs céltől, a jegybank a monetáris kondíciók megváltoztatásával reagál. Ezt elsősorban az irányadó kamat (a jegybanki alapkamat) emelésével vagy csökkentésével valósítja meg.
- A Monetáris Tanács rendszerint előre meghirdetett módon, havonta egyszer dönt az alapkamat mértékéről. A döntések meghozatalakor figyelembe veszi az inflációs alappálya céltól vett eltérését, a várható reálgazdasági kilátásokat, az alappályát övező bizonytalanság mértékét, valamint a kockázatok irányát is. Rendkívüli esetekben szükség szerint a Monetáris Tanács az előre meghirdetett ülésektől eltérő időpontban is változtathat az alapkamat szintjén.
- A jegybanki alapkamat szintje befolyásolja a bankközi – betéti és hitel – kamatokat, ezáltal hatással van a gazdasági szereplők fogyasztási és beruházási döntéseire. Az irányadó kamat csökkenése ösztönzi a keresletet, és így az árak emelkedésének irányába hat, míg a magasabb alapkamat visszafogja a keresletet, mérsékelve ezáltal a jövőbeli inflációt.
- Az infláció alakulása az árfolyam alakulásán keresztül is befolyásolható. Ha a jegybank megemeli az irányadó kamatot – változatlan kockázati megítélés mellett –, ezzel erősíti a forint árfolyamát. Az alapkamat csökkentése viszont ennek megfelelően a forint gyengüléséhez vezet. A forintárfolyam elmozdulása a hazai és az importtermékek közötti választás révén keresleti oldalról hat az inflációra, másrészt közvetlenül is befolyásolja a külföldről beszerzett termékek forintban kifejezett árát.

A hazai monetáris politika működését hosszabb távon alapvetően meghatározza a Gazdasági és Monetáris Unióhoz való csatlakozásra vonatkozó gazdaságpolitikai törekvés. A monetáris unióban részt venni kívánó EU-tagállamokhoz hasonlóan, Magyarországon is elsődlegesen a Kormány a felelős a kötelezően előírt konvergenciaprogram kidolgozásáért és végrehajtásáért, azonban az MNB fontos szerepet játszik annak végrehajtásában, elsősorban monetáris és árfolyam-politikai területeken.

- A konvergenciafolyamat egyes fontos állomásai, az ERM-II-belépés és az euro bevezetése csak a Kormány és a jegybank egyetértésével valósulhatnak meg.
- Ezen túlmenően a konvergencia közvetett módon is érinti a monetáris politika működését: a pénz- és tőkepiaci szereplőknek a gazdaság jövőbeni pályájáról, a konvergencia alakulásáról kialakított véleménye jelentős mértékben befolyásolja a hazai monetáris kondíciókat és így a kamat- és árfolyampolitika mozgásterét. Ezért a jegybanknak folyamatosan értékelnie kell a konvergenciafolyamat előrehaladását és Magyarország euroérettségét.
- Az MNB a „*Elemzés a konvergenciafolyamatokról*” című kiadványban rendszeresen tájékoztatja a közvéleményt a konvergenciafolyamat alakulására vonatkozó jegybanki álláspontokról. E kiadványban – a belépés formális kritériumainak teljesülésének értékelésén túl – igyekszünk feltárni a gazdaság olyan strukturális problémáit is, amelyek megakadályozhatják, hogy az euro bevezetéséből származó előnyöket az ország teljes mértékben kiaknázza.

2.2. AKTUÁLIS KÉRDÉSEK

A turbulens gazdasági környezetben a monetáris politikának az inflációs célkövetés szempontjai mellett a pénzügyi stabilitás megőrzését is nagy hangsúllyal figyelembe kell vennie.

- A 2008 őszen kibontakozott globális válság súlyos zavarokat okozott a pénzügyi közvetítőrendszerben, ami előtérbe helyezte a pénzügyi stabilitási megfontolásokat a monetáris politika vitele során. A tőkeáramlások hirtelen megfordulása és a külső kereslet drasztikus visszaesése alkalmazkodási pályára kényszerítette a magyar gazdaságot.
- Bár a reálgazdasági és inflációs kilátások szempontjából indokolt lett volna a monetáris kondíciók nagyobb mértékű, illetve korábbi lazítása, a monetáris politika mozgásterét nagymértékben korlátozta a nemzetközi kockázati megítélés és a pénzügyi stabilitási megfontolások.
- A háztartásokat a nagymértékű devizaadósság miatt jelentős árfolyamkitettség, a bankrendszert pedig a külső forrásokra való ráutaltsága miatt jelentős lejáratú eltérés és megújítási kockázat jellemzi. A hazai gazdasági szereplők pénzügyi mérlegeinek sebezhetősége miatt a forint árfolyamának esetleges hirtelen és nagymértékű gyengülése jelentős stabilitási kockázatot jelentett.
- Az egyensúlyi mutatókban bekövetkezett számottevő javulás és a pénzügyi rendszer helyzetének stabilizálódása ellenére a magyar gazdaság a nagymértékű adósságállomány – melynek leépülése hosszabb időt vesz igénybe – miatt továbbra is sérülékeny.

A közeljövő folyamatait tekintve az inflációs várakozások nem kellő mértékű horgonyozottsága, az importált inflációs nyomás erősödése, valamint a szabályozott árak alakulása jelenthet kockázatot.

- Előrejelzésünk szerint az eddig magasnak tekinthető fogyasztóiár-index az év közepétől csökkenő pályára állhat, és az inflációs cél az idei évben elérhető közelségbe kerülhet. Mivel a várható dezinflációt leginkább a válság következtében visszaesett belső kereslet idézi elő, a növekedés beindulása az áralakulás szempontjából – a várakozásokon keresztül – felfele mutató kockázatokat hordoz magában.
- A jelenlegi visszafogott árazási környezetben a régóta magas szinten álló inflációs várakozások mérséklődésnek indulhatnak, de a folyamat vélhetően hosszabb időt vesz igénybe. Az infláció alacsony szinten tartása ezért most prioritás.
- Amennyiben a várakozásokat sikerül alacsony szinten horgonyozni, a monetáris politika számára később nagyobb mozgáster áll rendelkezésre a kereslet ingadozásainak simítására.
- Az elmúlt években az infláció alakulását nagyban befolyásolta az államilag szabályozott árak inflációt meghaladó emelkedése. Bár a monetáris politika nincs közvetlenül hatással az érintett áruk és szolgáltatások áralakulására, az inflációs célkövetés logikája miatt a magasabb árindex szigorúbb monetáris kondíciókat tett indokolttá. A szabályozott árakból fakadó inflációs többlet a jövőben is problémát jelenthet, mert megnehezíti az inflációs várakozások célközelében való horgonyzását.

2.3. STRATÉGIAI KÉRDÉSEK

Középtávon a monetáris politika előtt álló egyik legfontosabb kihívás az eurobevezetés hiteles, reális menetrendjének kialakítása.

- Ahogy számos tanulmány és jelentés is alátámasztja, az euro mielőbbi bevezetése kívánatos. A főbb kereskedelmi partnerekkel kialakított monetáris unió csökkenti a tranzakciós költségeket, mely már rövid távon is érzékelhető pozitív növekedési hatással jár, és középtávon növeli az ország külkereskedelmét. Mivel közös valuta esetén nincs szükség a jövőbeli árfolyamváltozások miatti hozamkompenzációra, a kockázati prémium jelentős része eltűnik a hazai nominális és reálkamatokból.
- A globális válság rámutatott arra is, hogy a csatlakozási stratégia kialakítása során kiemelt figyelmet kell fordítani a tőke szabad áramlására, illetve annak következményeire. Az utóbbi időszak tapasztalatai alapján az euroövezeten kívüli országok a turbulens periódusokban nagyon volatilis tőkeáramlásokkal – és ennek következtében pénzügyi instabilitásokkal – szembesültek. Így a pénzügyi integráció – különösen magas devizaadóssággal rendelkező országok esetében – minél korábbi eurobevezetést indokol.
- Az euro ugyanakkor önmagában nem helyettesíti a makrogazdasági stabilitást; bevezetésének előnyei akkor aknázhatók ki, ha azt a fegyelmezett fiskális politika is maradéktalanul támogatja.
- A magyar eurocsatlakozási stratégiának a fenntarthatóság és a gazdasági stabilitás témái köré kell rendeződnie. Ebből a szempontból kedvező fejlemény, hogy a válság során a külső egyensúlyi pozícióknak javulása egyben a középtávú kilátásainkat is kedvezőbb irányba mozdította. Másrészt az inflációs cél teljesíthetőségével az árstabilitási kritérium is elérhető közelségben került. A fiskális politika szintén az egyensúly irányába mozdult el.
- Kiemelendő ugyanakkor, hogy az említett kedvező folyamatok meglehetősen törekenyek. A jegybank szempontjából a legnagyobb kihívást az inflációs várakozások alacsony szinten való horgonyzása jelenti annak érdekében, hogy a gazdaság élénkülésével az infláció továbbra is visszafogott szinten stabilizálódjon. Mivel a külső és államadósság-állomány változatlanul magas, és ez az egyensúly szempontjából a nemzetközi piacok számára jelentős kockázatot jelent, a gazdaságpolitikának folyamatosan demonstrálnia kell a makrostabilitás melletti elköteleződését.
- Mindezen megfontolásokat figyelembe véve az ERM-II-csatlakozás, illetve az eurobevezetés céldátumának kitűzését akkor tartjuk időszerűnek, ha a magyar gazdaság már előre tekintve is stabil, fenntartható pályára kerül.

A jövőben a monetáris politikának nagyobb hangsúlyt kell fordítania az eszközárak és pénzügyi egyensúlyhiányok figyelembevételére. Az infláció alacsony szinten tartása önmagában nem jelent garanciát a makrogazdasági stabilitásra.

- A pénzügyi válság fontos tanulsága, hogy a központi bankoknak nagyobb figyelmet kell fordítaniuk a pénzügyi egyensúlytalanságokra, illetve, hogy szükség van a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitását célzó makroprudenciális szabályozás megerősítésére.
- A tapasztalatok azt mutatják, hogy a pénzügyi egyensúlytalanságok okozta ingadozásokat a monetáris politika hagyományos eszközeivel csak kis hatékonysággal lehet stabilizálni. Egyrészt, mivel a pénzügyi instabilitások általában a felépülés fázisában nehezen felismerhetők, időbeni kezelésük is komoly kihívást jelent. Másrészt, az egyensúlytalanságok alacsony inflációs környezetben is kialakulhatnak. Így az infláció stabilizálása szükséges, de nem elégséges feltétele a makrostabilitásnak.
- A pénzügyi egyensúlytalanságok kialakulásának megelőzésére, illetve hatásaik tompítására a makroprudenciális eszközök jelenthetnek hatékony megoldást. Jelenleg az MNB csak korlátozott hatáskörrel és eszköztárral rendelkezik ezekben a kérdésekben, másrészt felelőssége sem kizárólagos. A jövőben ezért kiemelt fontosságú a vonatkozó feladat-

körrel rendelkező kormányzati szervek, illetve egyéb intézmények (úgy mint Pénzügyminisztérium, Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, Pénzügyi Stabilitási Tanács és a Kormány) együttműködése, és számukra a megfelelő eszköztár kialakítása.

- A múltban a fiskális politika nagymértékben hozzájárult az egyensúlyhiányok kialakulásához. A magas államadósság áttételesen növelte a pénzügyi közvetítőrendszer, és más szektorok sérülékenységét. Mindezek alapján elkerülhetetlen, hogy az államadósság csökkentése – úgy is mint az eurobevezetés egyik alapfeltétele – a jövő egyik gazdaságpolitikai prioritása legyen.
- Mindemellett az inflációs célkövetés rendszere – az inflációs várakozások horgonyozottsága esetén – kellően rugalmas keretet jelent a monetáris politika számára ahhoz, hogy a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitását is képes legyen figyelembe venni. Összességében, minél inkább sikerül lehorgonyozni a várakozásokat, a jegybanknak annál nagyobb mozgástere lehet a növekedési és egyéb szempontok figyelembevételére.

3. Monetáris eszköztár és devizatartalék-kezelés

3.1. CÉLOK

Az MNB pénzügyi piaci műveleteinek célja, hogy implementálják a monetáris politikai döntéseket, elősegítsék a jegybanki kamatlépések transzmisszióját, így végső soron az árstabilitás elérését. Az MNB hazai piacokon végzett forint- és devizapiaci műveletei alkotják a jegybanki monetáris eszköztárat.

- Az eszköztár biztosítja, hogy a rövid futamidejű pénzpiaci hozamok a Monetáris Tanács által meghatározott jegybanki alapkamatot és annak várt pályáját tükrözzék. Az eszköztár azt is elősegíti, hogy a bankközi piac likviditási helyzetének változásai ne okozzanak zavarokat a monetáris politika transzmissziójában.
- Az MNB által alkalmazott eszköztár kialakításának legfontosabb szempontjai (a) a piaci mechanizmusokra alapuló működés biztosítása, (b) az egyszerű, áttekinthető felépítés, (c) a saját és az egyéb szereplőknél fellépő költségek minimalizálása, (d) a hazai pénzügyi piacok fejlődésének elősegítése, és (e) a hazai piac szereplőinek egyenlő bánásmódban való részesítése.
- A monetáris politikai eszköztár gerincét a jegybank irányadó eszközhöz képest kéthetes futamidejű kötvény, az egynapos kamatfolyosó és a kötelező tartalékrendszer adják.
- Az irányadó eszköz segítségével befolyásolja az MNB a piaci kamatokat. A hazai hitelintézetek ebben az eszközben tudják lekötni a rendszerszinten tartósan fennálló, számukra külső tényezők által meghatározott jegybankpénz-likviditásukat. Az MNB alapkamatot fizet a kéthetes kötvényekre, így az alapkamat alternatívaköltséget jelent a bankok számára.
- A kötelező tartalékrendszer és az egynapos kamatfolyosó a hitelintézetek likviditáskezelésének támogatásán keresztül növeli a transzmisszió hatékonyságát. Erre azért van szükség, hogy a kamatok rövid távú alakulásában elsősorban a jegybanki kamat szintje, és ne pedig a bankok likviditásának napról napra történő ingadozása játssza az elsődleges szerepet.

Az MNB pénzügyi piacokhoz kapcsolódó szerkeázó feladatainak hatékony ellátásához, valamint a pénzügyi rendszer és az egész gazdaság stabilitásának biztosításához jól működő, likvid hazai pénzügyi piacokra van szükség. Ennek érdekében **a jegybank folyamatosan törekszik ösztönözni a pénzügyi piacok fejlődését.**

- Az eszköztár kialakításánál és a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitása érdekében tett jogszabály-alkotási javaslatainál piacfejlesztési szempontokat is figyelembe vesz.
- Meghatározó bankközi piaci szereplőként rendszeresen kezdeményező, koordináló szerepet tölt be a piac többi szereplője között a hazai pénzügyi piacok fejlődését érintő kérdésekben.
- A jegybank a fentiekén túlmenően is folyamatosan nyomon követi a hazai és nemzetközi pénzügyi piaci folyamatokat. A pénzügyi piacokról származó információk képet adnak többek között a gazdasági szereplők inflációs és makrogazdasági várakozásairól, a jegybank hitelességéről, a hazai gazdasági folyamatokba vetett bizalom alakulásáról és az eurozónához történő konvergencia folyamatának várt dinamikájáról.
- A monetáris transzmisszió szempontjából kiemelt jelentősége van az állampapírpiacnak, mint a legjelentősebb hazai értékpapírpiacnak. Az MNB ezért mindig kiemelt figyelmet fordított arra, hogy nyomon kövesse és szükség esetén javaslataival támogassa az állampapírpiac infrastruktúrájának fejlesztését.

Az MNB törvényben rögzített feladata az ország devizatartalékainak képzése és kezelése. Megfelelő mennyiségű devizatartalék tartásával a jegybank képes demonstrálni a piaci szereplők, befektetők számára a pénzügyi piacokat érő sokkok ellensúlyozására irányuló szándékát és képességét, így növelve a gazdaságpolitika hitelességét. A devizatartalék másik fontos célja, hogy kapacitást biztosít devizapiaci intervenciók végrehajtására a monetáris politikai és pénzügyi stabilitási célok elérése érdekében. Szintén a devizatartalék biztosítja az államháztartás adósságkezelési és egyéb célú devizatranszakcióihoz szükséges likviditást.

- A devizatartalékok tartása a hazánkhoz hasonló feltörekvő országokban jellemzően számottevő költséggel jár, a devizatartalék hozama ugyanis rendszerint elmarad a tartalék finanszírozásának költségeitől. Ezért fontos, hogy a devizatartalékok mértéke ne haladja meg érdemben a fenti célok által indokolt szintet. A devizatartalék kezelése során a Bank arra törekszik, hogy a tartaléktartás céljai által meghatározott biztonsági és likviditási korlátokon belül a devizaeszközök hatékony befektetésével a tartaléktartás költségét a lehető legnagyobb mértékben csökkentse.
- A devizatartalékok képzésének és kezelésének fő irányait meghatározó devizatartalék-stratégiát a Monetáris Tanács hagyja jóvá. A Monetáris Tanács rendszeres időközönként áttekinti, és szükség esetén felülvizsgálja a stratégiát.
- A devizatartalék befektetése során az MNB nagy hangsúlyt helyez a befektetések biztonságára. További fontos szempont, hogy olyan helyzetekben, amikor a nemzetközi pénzpiacok likviditása drámai mértékben lecsökken, az MNB-nek rendelkezésére álljon az a likvid pénzösszeg, ami a monetáris politikai céljaihoz, illetve az államháztartás devizaigényének a kielégítéséhez szükséges.
- Részben a tartaléktartás céljaihoz igazodva, részben a specializációban rejlő előnyök kihasználása érdekében – a méretgazdaságossági szempontokat is figyelembe véve – az MNB a tartalékokat több eltérő stratégiájú portfólióban kezeli. A tartalékportfóliókat a Bank aktívan kezeli, teljesítményüket és kockázatukat folyamatos összeveti az adott piac átlagát reprezentáló úgynevezett benchmarkportfóliókkal.
- A devizaárfolyamok változásából származó hatások mérséklése érdekében az MNB csak euróban vállal fel árfolyamkockázatot. Az egyes tőkepiacok közötti diverzifikáció volatilitáscsökkentő hatása érdekében azonban az MNB nem csak europortfóliókat tart, ezek keresztárfolyam-kitettséget azonban származékos eszközökkel fedezi.

3.2. AKTUÁLIS KÉRDÉSEK

Az MNB által a válság során bevezetett rendkívüli likviditásbővítő eszközök a pénzügyi piacok lassú konszolidációjával párhuzamosan kivezetésre kerülhetnek az alkalmazott eszköztárból. A rendkívüli eszközök kivezetésének időzítése során fokozatosságra van szükség.

- A globális pénzügyi válság hatásai 2008 októberétől a hazai pénzpiacokra is begyűrűztek. Mind a devizalikviditás, mind a forintlikviditás újraelosztásában zavarok léptek fel, annak ellenére, hogy a hazai bankrendszert alapvetően forintlikviditás-többlet jellemzi. E folyamatok jelentősen csökkentették a monetáris transzmisszió hatékonyságát, növelték a forint árfolyamának sérülékenységet, és veszélyeztették a hazai pénzügyi rendszer stabilitását.
- Az MNB számos olyan lépést tett, amely hozzájárult a bankközi forint- és devizalikviditás jobb elosztásához és a hazai pénzügyi piacok működésképeségének megőrzéséhez (tartalékráta-csökkentés, elfogadható fedezetek körének bővítése, kamatfolyosó-szűkítés, kéthetes és hat hónapos futamidejű forint hiteleszközök bevezetése, egynapos és három hónapos euro/forint, valamint egyhetes euro/svájci frank devizacsere-ügyletek bevezetése).
- A forint, valamint a jelentősebb devizák piacán a likviditás-újraelosztás hatékonysága 2009 közepétől folyamatosan javul. A likviditási feszültségek jelentős csökkenését mutatja, hogy hosszú hónapok óta sem a hosszabb futamidejű forint hiteleszközök, sem az euro/forint devizacsere-ügyletek iránt nem mutatkozik érdemi kereslet.

- Mindez lehetőséget ad a jegybanknak arra, hogy a monetáris politikai eszközeit fokozatosan közelítse a válság előtti normális üzemmódhoz. A devizapiaci likviditás javulása lehetővé tette, hogy az MNB 2009. májusban megszüntesse az egynapos futamidejű, kétoldali jegybanki euro/forint devizacsere gyorsítót. Az MNB 2009. november végén a válság előtti szintre szélesítette a jegybanki alapkamat körüli kamatfolyosót. 2010. január végén az MNB és a Svájci Nemzeti Bank között létrejött euro/svájci frank devizacsere-megállapodást is fel lehetett függeszteni a megállapodásban részt vevő többi jegybankkal egy időben.
- A jegybanknak a közeljövőben döntést kell hoznia arról, hogy meddig és milyen formában kívánja fenntartani a válság során bevezetett és még jelenleg is működtetett rendkívüli eszközeit. Bár a pénzügyi piacok likviditási zavarai mára jórészt megszűntek, a ma még törekeny bizalom megőrzése fokozatosságot és az óvatosságot indokol a rendkívüli eszközök kivételése során.

A likviditási problémák enyhítését követően az MNB olyan, nem konvencionális eszközöket is bevezetett, amelyek támogatják az alacsony szintre csökkent banki hitelkínálat élénkülését.

- Az MNB 2009. márciustól hosszabb futamidejű euro/forint devizacsere-ügyletet vezetett be, amin keresztül a magyar bankok tervezhetően és tartósan, 6 hónapos futamidőre juthatnak euroforráshoz 2010 év végéig. A kedvező kamatfeltételekkel igénybe vehető hat hónapos ügylettel azon hazai hitelintézetek számára áll rendelkezésre az MNB, amelyek vállalták és teljesítették, hogy a belföldi vállalati hitel-állományukat 2009 során legalább szinten tartják.
- 2010. februárban az MNB programot hirdetett a forint jelzálog-hitelezés és a jelzáloglevél-piac fejlődésének támogatására. A program célja a forint jelzáloghitel-kamatok további csökkenésének elősegítése, a forintban történő jelzáloghitelezés ösztönzése a devizahitelekhez képest. A program keretében az MNB összesen legfeljebb 100 milliárd forint névértékben vásárol hazai kibocsátású forint jelzálogleveleket. A jelzáloglevél-vásárlási program indulását követő három hónapban érezhető mértékben csökkent a forint jelzáloglevelek hozamfelára, és a jelzáloglevelek másodpiaci forgalma is megélné.

Az MNB az elmúlt időszakban számos kezdeményezést tett a hazai pénzügyi piacok egyes szegmenseire vonatkozóan a kiszámítható, transzparens és hatékony működés elősegítése, a piacok likviditásának erősítése érdekében.

- A válság rámutatott a hazai pénzügyi piacok infrastruktúrájának számos gyengeségére. Ezek a hiányosságok sokszor hozzájárultak a különböző részpiacok likviditásának csökkenéséhez.
- Ilyen kezdeményezésünk többek között az Államadósság Kezelő Központtal közösen kidolgozott javaslatcsomag az állampapír-piaci infrastruktúra javítására, a repopiac szabályozásának átalakítása, a bankközi piacon irányadó BUBOR-kamatjegyzések szabályainak átdolgozása, az egynapos kamatokhoz indexált kamatcsereügyletek piacának kialakítása.

2008–2009-ben a válságkezeléssel, illetve ugyancsak az IMF–EU hitelcsomag lehívásával összefüggésben jelentős mértékben emelkedett a devizatartalékok szintje.

- A devizatartalékok növekedése meghaladta a különböző sérülékenységet tükröző adósságmutatóknak a válság folyamán megfigyelt számottevő emelkedését, és így hozzájárult az ország külső sokkokkal szembeni ellenálló-képességének növekedéséhez. Az ország devizatartaléka 2010 I. negyedév átlagában elérte a 33 milliárd eurót, ami közel kétszerese a válság előtti értéknek.
- A válság ellenére a devizatartalék-portfólió mind abszolút értékben, mind a referenciának használt portfóliókhoz képest jó hozamot ért el. A konzervatív befektetési stratégia következtében nem teljesítéshez kapcsolódó kockázati esemény nem történt, a monetáris politikai műveletekhez szükséges devizalikviditás minden esetben rendelkezésre állt.

- Az elkövetkező időszakban továbbra is fokozott óvatosságot igényel a nemzetközi piacokon meglévő hitelkockázat. A tartalék jövedelmezősége szempontjából az alacsony hozamkörnyezet nem kedvező, hiszen eleve a korábbi éveknél alacsonyabb hozamokat lehet elérni, míg a piacon jelenleg vártnál esetleg gyorsabban bekövetkező hozamemelkedés akár a negatív teljesítmény kialakulását is magában hordozza.

Az IMF–EU hitelcsomaggal befolyó összeget a magyar állam az MNB-nél váltotta át forintra. A devizatartalékok így bekövetkezett növekedése folytán az elmúlt másfél évben számottevően megnőtt a bankrendszer által vásárolt kéthetes MNB-kötvény állománya. A megnövekedett bankrendszeri likviditási tartalék ugyanakkor nem akadályozza, inkább támogatja a hitelezés beindulását.

- Az IMF–EU hitelrészletek átváltásával kiáramló többletlikviditás automatikusan kéthetes MNB-kötvényben halmozódik fel. A hazai bankrendszer számára a kéthetes MNB-kötvény állományának nagysága ezért adottság. Az egyes bankok stratégiája, hitelezési aktivitása csak a kéthetes kötvényállomány hazai hitelintézetek közötti eloszlását változtathatja meg, a teljes összegét nem.
- Fontos ezen túlmenően hangsúlyozni, hogy a magas kéthetes MNB-kötvényállomány nem akadályozza a bankok aktívabb hitelezési tevékenységét, és a hitelezési tevékenység visszafogásának jeleként sem értelmezhető. Sőt a bankok magas kéthetes MNB-kötvényállományban megtettesülő likviditástöbblete biztosítja, hogy a hitelintézetek aktívabb hitelezés esetén várhatóan emelkedő bankközi fizetési forgalmának lebonyolítása ne ütközzön akadályokba.

3.3. STRATÉGIAI KÉRDÉSEK

Az előttünk álló időszak egyik legfontosabb feladata, hogy meghatározzuk a válság utáni konszolidáció időszakának monetáris politikai keretrendszeréhez legjobban illeszkedő jegybanki pénzügyi eszköztár elemeit és felépítését.

- Ez alapján lehet meghatározni az MNB egyes válság alatt bevezetett likviditásbővítő eszközeinek kivezetési stratégiáját úgy, hogy mindeközben – a bankközi piacok további fejlesztése útján is – aktívan elősegítsük a hazai bankok likviditáskezelésének visszatérését a piaci körülmények közé.
- A nemzetközi folyamatok függvényében középtávú cél lehet az EKB által a válság előtt alkalmazott – és várhatóan újra bevezetésre kerülő –, a hazai bankoktól a jelenleginél nagyobb aktivitást igénylő jegybanki likviditásszabályozáshoz történő közelítés.
- A válság kezelése során a fejlett országok jegybankjai számos különböző pénzügyi eszköz piacán beavatkoztak annak érdekében, hogy a pénzügyi turbulencia hitelezésre, gazdasági növekedésre gyakorolt hatásait tompítsák. Magyarországon – az államadósság és a külső adósság magas szintje mellett – az is akadályozta a hasonló intézkedések meghozatalát, hogy e piacok számottevő része nem létezik. A jövőben a pénzügyi piacok fejlesztése során azt a szempontot is figyelembe kell venni, hogy a mostanihoz hasonló pénzügyi turbulenciák idején rendelkezésre álljanak azok az értékpapír-piaci szegmensek, ahol a jegybank hatékonyan, transzparensen és a meglévő nemzetközi kötelezettségekkel konform módon tud beavatkozni a gazdasági visszaesés mérséklése érdekében.

A devizatartalékkal kapcsolatos stratégiai kérdések szempontjából meghatározó a magyar gazdaság sérülékenysége, a nemzetközi tendenciák, valamint az euroövezeti csatlakozás.

- A devizatartalék-szükségletet középtávon jelentősen befolyásolja az ország fundamentumainak, ezen belül is elsősorban az adósságmutatók és az adósság szerkezetének alakulása. Amennyiben a külső és belső eladósodottság érdemben csökken, az a finanszírozási kockázatok mérséklődésén és a befektetői bizalom javulásán keresztül egyaránt a devizatartalék-szükséglet csökkenése irányába hathat.

- A devizatartalék-stratégiában nem hagyhatjuk figyelmen kívül a nemzetközi tendenciákat sem. Az elmúlt években a feltörekvő országok széles köre jelentős tartalékfelhalmozásba kezdett. A válság egyrészt sok ország esetében igazolta a magas tartalékszint szükségességét, másrészt számos, relatíve alacsonyabb tartalékkal rendelkező ország tartalékpolitikájában érdemi fordulatot hozott.
- A tartalék-felhalmozási versenyből eredő nyomást mérsékelheti, hogy a válság kapcsán növekedett a nemzetközi szervezetek szerepvállalása. Az elmúlt hónapok fejleményei alapján arra számítunk, hogy egy adott ország szintjén költséges devizatartalék-felhalmozás mellett egyre nagyobb szerepe lehet a nemzetközi szervezetek által biztosított olyan alternatív eszközöknek, mint a hitelkeretek, rendelkezésre állások és devizacsere-megállapodások. Ezek az eszközök lényegesen alacsonyabb költség mellett növelik az ország szükséghelyzetben rendelkezésre álló devizaeszközzeit.
- A középtávú devizatartalék-stratégiával kapcsolatban ugyancsak fontos szempont az euroövezeti csatlakozás. Az eurozónába történő belépés és az árfolyammal kapcsolatos maastrichti kritérium érdemben befolyásolja a tartalékszükségletet. A belépést megelőző időszakban, az ERM-II-ben eltöltött legalább két év során az árfolyam-stabilitás fenntartása érdekében valószínűleg gyakrabban, és nagyobb összegekkel kell majd az MNB-nek a devizapiacon beavatkozni, ami a csatlakozást közvetlenül megelőző időszakban magas tartalékszintet indokol. A csatlakozást követően ugyanakkor a szükséges devizatartalék-szint a töredékére csökken. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a csatlakozás pillanatában fennálló „többlettartalék” a későbbiekben nem jelent többletköltséget sem a jegybank, sem a költségvetés számára.

4. A pénzügyi rendszer stabilitása

4.1. CÉLOK

A pénzügyi felügyelés és szabályozás intézményrendszere a 2009 végén életbe lépő törvénymódosításokkal némileg átalakult. Fontos azonban leszögezni, hogy a **hazai pénzügyi stabilitás biztosításában továbbra sem az MNB-é a főszerep.**

- A pénzügyi rendszer szabályozásával kapcsolatos rendeletalkotás továbbra is a Kormány, az egyedi intézményekkel foglalkozó, ún. mikroprudenciális felügyelés, illetve a pénzügyi intézményekkel kapcsolatos fogyasztóvédelmi feladatok a PSZÁF hatáskörébe tartoznak.
- A közvéleményben élő elvárások az MNB pénzügyi stabilitás biztosításában játszott szerepéről nincsenek arányban a jegybanknak ezen a téren rendelkezésére álló eszközeivel. A jegybanknak a pénzügyi stabilitás terén – pénzforgalmi kérdésektől eltekintve – közvetlen szabályozói eszközei nincsenek; a hazai pénzügyi stabilitás fenntartásához a hitelintézeti likviditás biztosításával, illetve a makroprudenciális, azaz rendszerszintű kockázatok feltárásával és elemzésével járul hozzá. Pénzügyi szabályozási felhatalmazás hiányában a jegybank ezeket a célokat alapvetően a felügyelő és szabályozó hatóságokhoz intézett jelzésekkel és cselekvési, illetve szabályozási javaslatokkal érheti el.

Az MNB pénzügyi stabilitási funkciója részeként átfogóan és rendszeresen elemzi a makrogazdasági környezetet, a pénzügyi piacok, a hazai pénzügyi közvetítők és a pénzügyi infrastruktúra működését. Feltárja azokat a kockázatokat, amelyek a pénzügyi rendszer stabilitását veszélyeztethetik, és azonosítja a pénzügyi rendszer törékenységét okozó elemeket, folyamatokat.

- Az MNB évente kétszer megjelenő „*Jelentés a pénzügyi stabilitásról*” című kiadványában a jegybank szakértői értékeli a pénzügyi stabilitással kapcsolatos aktuális folyamatokat. A kiadvány fő célja, hogy tájékoztassa a pénzügyi rendszer működtetőit és felhasználóit a pénzügyi stabilitást érintő aktuális kérdésekről, és ezzel növelje az érintettek kockázati tudatosságát, fenntartsa és erősítse a pénzügyi rendszerbe vetett bizalmat.
- A „*Jelentés a pénzügyi stabilitásról*” kiadvány mellett a jegybank rendszeresen áttekinti a hazai bankrendszer likviditási és tőkehelyzetét, a hitelezési folyamatokat és azonosítja a pénzügyi intézményrendszerben felmerült kockázatokat.

A jegybank elsősorban a pénzügyi stabilitás erősítésére, illetve a pénzügyi válsághelyzetek megelőzésére törekszik. A megelőzés mellett az MNB alapvető feladatai közé tartozik a már kialakult válsághelyzet menedzselése, a pénzügyi intézmények fizetőképességének (likviditásának) fenntartása is.

- A jegybanki monetáris politikai eszköztár a pénzügyi intézmények számára előre rögzített szabályok alapján biztosít likviditást, míg a jegybank végső hitelnnyújtó funkciójával („*lender of last resort*”) a rendszerkockázat szempontjából fontos bankok átmeneti likviditási problémái enyhíthetők.
- A jegybanki devizatartalékok az ország és a pénzügyi rendszer sérülékenységét mérsékelhetik, illetve a magyar pénzügyi rendszer működésében fontos szerepet betöltő devizapiacok – a válság idején tapasztalt – leállása esetén segíthetnek.

A 2010-es törvényi változás nyomán a pénzügyi stabilitási feladatokkal kapcsolatos koordináció a lehető legmagasabb szinten zajlik, fóruma a Pénzügyi Stabilitási Tanács (PST). A PST tagjai a pénzügyminiszter, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének (PSZÁF) elnöke és az MNB elnöke.

- A PST értékeli a pénzügyi közvetítőrendszer helyzetét és a kockázatok kialakulásának valószínűségét, valamint a PSZÁF működését érintő stratégiai döntéseket hoz. A PST-nek joga van a Kormány vagy a Kormány tagja számára szabályozási javaslatokat tenni.
- A Kormánynak vagy a Kormány tagjának 15 munkanapon belül kell az intézkedés megkezdéséről, egyet nem értés esetén pedig a cselekvés hiányának indokairól a PST-t értesítenie. Az MNB önállóan is kezdeményezhet jogszabályalkotást vagy -változtatást, amelyre a címzetteknek a PST-hez hasonló előírások alapján kell válaszolniuk.

4.2. AKTUÁLIS KÉRDÉSEK

A vállalati hitelezés visszaesése mind konjunkturális, mind pénzügyi stabilitási szempontból kockázatot jelenthet. A jelenlegi környezetben a vállalatok, főként a kis- és közepes méretű cégek egyre nagyobb hányada nem tudja megújítani a lejáró forgóeszközhitelait, és kisebb részben beruházási hiteleit.

- Jegybanki vagy kormányzati beavatkozás akkor válhat szükségessé, ha enélkül a vállalatok vagy a bankok – a túlzott kockázatkerülés következtében – a gazdasági kilátások által indokolt mértéknél jobban fogják vissza a hitelkeresletet, illetve kínálatot, azaz egyfajta piaci kudarc áll fenn. A döntéshozóknak a beavatkozás sikerességének valószínűségét és az így elkerülhető súlyosabb visszaesés költségét kell összevetni a piaci mechanizmusokba történő beavatkozás költségeivel.
- Jelenleg is több olyan eszköz van (6 hónapos jegybanki devizacsere, államilag támogatott vállalati hitelek [főként MFB], illetve az állam által a külföldi anyabanki háttérrel nem rendelkező hitelintézeteknek nyújtott hitelek), amelyek közvetlen vagy közvetett célja a vállalati hitelezés ösztönzése, ezek azonban nem kezelik az összes problémát, nem segítenek a megnövekedett hitelezési veszteségek mérséklésében, ami az alacsonyabb banki kockázatvállalás fő oka.
- Az MNB szerint a vállalati hitelezés ösztönzésére, a kínálati korlátok mérséklésére a legmegfelelőbb eszköz az állami hitelezési portfóliógarancia és kamattámogatás nyújtása. Az eszköz sikeressége azonban nagyban függ az igénybevétel feltételeitől és a kockázatmegosztás hatékonyságától.

Mind pénzügyi stabilitási, mind pedig monetáris politikai szempontból szükség van a bankok egyoldalú átárazási gyakorlatának megváltoztatására a lakossági termékek piacán. A lakossági deviza-jelzáloghitelket Magyarországon a bankok szabadon átárazhatják, így jövedelmezőségük fenntartása érdekében, csökkenő külső forrásköltségek ellenére csak fokozatosan és csak részlegesen mérséklik a meglévő lakossági ügyfelek hitelkamatait. Ez a bankok mérlegére ugyan kedvezően hat, de csökkenti a lakosság rendelkezésre álló jövedelmét és fogyasztását, és általában a monetáris transzmisszió hatékonyságát.

- A legtöbb európai uniós országban a lakossági hitelek árazása szabályalapú, például valamilyen referencia-kamatlábhoz (pl. EURIBOR) kötött, vagy pedig fix kamatozású. Ezzel szemben Magyarországon a hiteltermékek zömének kamatozását a bankok szabadon változtathatják, azaz az intézmények zavartalanul háríthatják át a költségeiket az ügyfelekre.
- A bankok árazási gyakorlatát a Magatartási Kódex is megkísérelte átláthatóbbá tenni. Bár a kódex betartását a PSZÁF jelenleg is vizsgálja, annak hatásosságát az említett piaci tapasztalatok egyelőre megkérdőjelezzik. Mindezek miatt az MNB már a kódex megalkotásának indító véleményezési körében felvetette, hogy megoldást csak a szabályalapú (például referenciakamatozású) hiteltermékek jelentenének. A piacon az elmúlt időszakban ugyan megjelent néhány ilyen termék, de ez még nem elégséges előrelépés. Az MNB a témával kapcsolatban jelenleg a nemzetközi gyakorlatot vizsgálja, és megállapításait, illetve javaslatait a közeljövőben nyilvánosságra hozza.

További aktuális kérdések:

- A lakossági hitelezésben fontosnak tartjuk a teljes körű (azaz pozitív adatokat is tartalmazó) hitelnyilvántartás megteremtését, ami a megalapozott hitelezési döntésekhez és a pontosabb szabályelvű hitelárazáshoz szükséges. Bár a közelmúltban két önkéntes alapú, pozitív adatokat tartalmazó hitelregiszter is megkezdte működését, kétséges, hogy ezek megfelelően be tudják-e tölteni az elvárt funkciót. Az igazolható, megbízható hiteltörténet nemcsak a pénzügyi rendszer stabilitása miatt fontos, de a hitelkamatok differenciált meghatározásához, és így a jobb fizetőképességű ügyfelek alacsonyabb hitelkamataihoz is hozzájárulhat.

A jelenlegi válságban Európában számos bankot kellett a költségvetési forrásokból megsegíteni, mivel nem álltak rendelkezésre igazán hatékony mechanizmusok a felügyeletek részére. Magyarországon is meg kell teremteni azokat az eszközöket, amelyek a költségvetési terhek minimalizálása mellett teszik lehetővé, hogy a rendszerkockázatilag fontos bankok helyzetét a rendszer egészének stabilitását fenntartva rendezni lehessen. A mindenkori kormánynak ehhez szüksége lehet olyan eljárások és jogosítványok előzetes rögzítésére, mint például az eszközök és források más piaci szereplőhöz vagy állami tulajdonú hídbankba történő átruházása.

4.3. STRATÉGIAI KÉRDÉSEK**A pénzügyi rendszer stabilitását leginkább meghatározó hosszú távú kérdés a magas lakossági devizahitel-állományból eredő kockázatok kezelése, amely kockázatokra a jegybank 2001 óta rendszeresen felhívta a figyelmet.**

A devizahitel-állomány leépülése várhatóan hosszú folyamat lesz. A leépülés elősegítésének előfeltétele a makrogazdasági stabilitás, azaz az alacsony inflációt illetve mérsékelt külső és belső egyensúlyi kockázatokat eredményező gazdaságpolitika.

- A háztartások magas devizahitel-állománya jelentősen hozzájárult a hazai pénzügyi rendszer sérülékenységéhez. A devizahitelezés a háztartási szektor túlzott eladósodottságát, a háztartási szektor árfolyamkockázatának növekedését és a bankrendszer mérlegen belüli nyitott pozíciójának nyílását, valamint a banki eszközök és források közötti lejárat eltérés emelkedését eredményezte az elmúlt években.
- A pénzügyi válság miatt csökkenő kockázatvállalási hajlandóság egyszerre vezetett a forint gyengüléséhez és az országgkockázati felárak jelentős növekedéséhez, ami a bankok finanszírozási költségét is megnövelte. A nagyfokú és tartós leértékelődés, valamint a bankok magasabb finanszírozási költsége miatt megnövekedett hitelkamatok a devizahittel rendelkező háztartások törlesztési terheit jelentősen megemelték, ami csökkentette a fogyasztásra rendelkezésre álló jövedelmet, és növelte a hitelek nemteljesítési valószínűségét, rontva ezzel a gazdaság teljesítményét és a bankrendszer pénzügyi helyzetét.
- A bankrendszer nyitott devizapozíciójának fedezése a válság idején komoly problémát okozott; a devizacsere- (swap-) piacok befagytak, illetve a devizacsere-ügyletek miatti likviditási igény – az árfolyam gyengülése miatt – jelentősen megnőtt. A monetáris politika msozgásterét egyes szélsőséges helyzetekben szűkítette, hogy figyelemmel kellett lennie a pénzügyi intézmények devizahitelezés miatti hitel- és likviditási kockázataira.
- A fennálló devizahitel-állomány a jellemzően hosszú lejáratú jelzáloghitelek magas aránya miatt csak lassan épülhet le, így a fennálló devizahitel-állományhoz kapcsolódó kockázatok hosszú ideig fennmaradnak. A devizahitelezés újbóli felfutását az MNB által kezdeményezett, a körültekintő hitelezést támogató kormányrendelet előírásai gátolhatják.

Az MNB a pénzügyi rendszert érintő egyik fő hosszú távú kockázatnak a továbbra is magas külső adósságot tartja.

- A költségvetés egyensúlyának javulása és a magánszektor megtakarításának növekedése hozzájárult az ország külső egyensúlyi helyzetének jelentős javulásához, de a külső adósság régiós viszonylatban még mindig kiemelkedően magas.

- A magas külső adósság két fő forrása a magas államadósság-állomány, valamint a háztartások jelentős devizahitel-állománya, amelyek továbbra is sérülékennyé teszi hazánkat a külső sokkokkal szemben. A magas államadósság csak lassan mérséklődhet a gazdasági visszaesés, illetve a várhatóan lassan újrainduló növekedés miatt, ezért a fegyelmezett költségvetési politika a továbbiakban is elengedhetetlennek tűnik.

A jövőbeli növekedés finanszírozását a külső források helyett a korábbinál nagyobb mértékben szükséges belső forrásokra, hosszú lejáratú, forintban denominált megtakarításokra alapozni. A megtakarítások szintje mellett azok deviza- és lejárat szerkezete is fontos tényező. A forintmegtakarítások, valamint a vállalati és háztartási forint-hitelezés emelkedése a devizaforrásokra való ráutaltságot csökkentené, míg a jelenleginél hosszabb lejáratú finanszírozás elősegítésével a bankok mérlegében jelentkező lejáratú összhang hiánya, a refinanszírozási kockázatok csökkenthetők. E törekvés első eleme a forint jelzáloghitel- és jelzáloglevél-piac fejlesztése.

- A pénzügyi válság következtében a bankok kínálati viselkedése radikálisan megváltozott; a bankok 2008 végétől kezdték el szigorítani a túlzottan fellazult hitelezési feltételeket és gyakorlatilag megszüntették a svájci frank alapú hitelezést. A forintkamatok tartós csökkenése után, a forint- és devizahitel-kamatok közeledésével 2009 végétől érzékelhető a forintalapú szerződések részarányának növekedése az új hitelekben belül. A hazai devizában történő lakossági hitelezést a jegybank is támogatja. Ehhez jól működő jelzáloglevél-piacra és átlátható jelzáloghitel-termékekre van szükség.
- Az Európai Unióban a közelmúltban több ország (pl. Németország és Dánia) kiszélesítette a jelzáloglevelek kibocsátói körét, így már nemcsak specializált intézmények bocsáthatnak ki jelzáloghitel-fedezetű kötvényeket. Az MNB szakértői jelenleg vizsgálják, hogy Magyarországon célszerű lehet-e a szabályozást hasonlóan módosítani, és ezzel a kibocsátói kört, illetve a potenciális kibocsátások mennyiségét megnövelni.
- Az MNB a kialakítandó javaslatokhoz hatástanulmányt készít, amelyben összefoglalja az előbb említett kérdésekkel kapcsolatos külföldi tapasztalatokat, számszerűsíti a jelzáloglevél-kibocsátási jog kiszélesítéséhez kapcsolódó bankrendszeri, illetve ösztársadalmi előnyöket és hátrányokat. A hatástanulmány eredményeinek függvényében a jegybank javaslatot tehet a jelzáloglevél-szabályozás változatlanlanságára vagy módosítására (a kibocsátási jog kiszélesítésére). E kérdéskörhöz kapcsolódik a jelzáloghitelek feltételeinek egységesebbé, átláthatóbbá tétele is, mivel az elősegítheti, hogy az esetleges forrásoldali hatékonyságjavulás az ügyfelek hitelkamataiban is mihamarabb megjelenjen.

5. További alapvető jegybanki feladatok és támogató tevékenységek

5.1. FIZETÉSI ÉS ELSZÁMOLÁSI RENDSZEREK, PÉNZFORGALOM

Az MNB egyik alapvető feladata a pénz- és elszámolásforgalom zökkenőmentes és hatékony lebonyolításának biztosítása, ami összefoglalva azt jelenti, hogy a háztartások, vállalatok és az állam összes fizetési megbízása biztonságosan és hatékonyan teljesül. A feladat ellátásával az MNB egyrészt hozzájárul a pénzügyi stabilitáshoz, másrészt a fogyasztók érdekeit képviselő szempontokat is érvényesít.

- Az MNB szabályozza és ellenőrzi a pénzforgalmat, felvigyázza a hazai viszonylatban rendszerkockázati szempontból kiemelt fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerek működését.
- Az MNB kiegyenlítő banki szerepet tölt be, ezzel biztosítva a kockázatmentes (jegybankpénzben történő) kiegyenlítést egyes elszámolási rendszerek számára.
- Üzemelteti a hazai nagy értékű fizetéseket kiegyenlítő, valós idejű bruttó elszámolási rendszert, a VIBER-t.
- Ezen túlmenően versenysemleges félként aktív közreműködéssel segíti elő azokat a változásokat, amelyek a hazai pénz- és elszámolásforgalom szolgáltatási színvonalát emelik, illetve nemzetgazdasági költségét csökkentik.

Az MNB fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerekkel és pénzforgalommal kapcsolatos középtávú stratégiáját alapvetően az euro bevezetésére való felkészülés határozza meg. A pénzforgalom terén emellett fontos cél a pénzforgalmi szolgáltatások modernizációja, ezen keresztül a társadalmi költségek csökkentése. Ezen célokkal összhangban valósítja meg a jegybank a pénzforgalmi szabályozás módosításait, a fizetési és elszámolási rendszerek fejlesztését, a pénzforgalmat bonyolító szolgáltatók ellenőrzését és a rendszerek felvigyázását.

- Tekintettel arra, hogy az euroátállítás alapjaiban érinti a pénzügyi szektort, azon belül is leginkább a pénz- és elszámolásforgalmi infrastruktúrát, az MNB vezeti a Nemzeti Euro Koordinációs Bizottság Pénzügyi Szektor Albizottságát, és felelős a Nemzeti Átállási Terv vonatkozó alfejezetében foglalt feladatok folyamatos felülvizsgálatáért és végrehajtásáért.
- A rendszerkockázati szempontból fontos hazai fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerek (a VIBER, a GIRO Zrt. által működtetett Bankközi Klíring Rendszer [BKR] és a KELER Zrt., illetve a KELER KSZF Kft. által üzemeltetett értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési rendszer) hazai piaci igényeket is figyelembe vevő továbbfejlesztése, illetve felkészítése az európai és a nemzetközi követelményeknek való megfelelésre, valamint az euro bevezetésére kiemelt stratégiai céljai a következő időszaknak.
- Az euro bevezetésének magára a jegybank működésére nézve is vannak alapvető infrastrukturális vonzatai (pl. az euroövezet jegybankjai által működtetett TARGET2 elszámolási rendszerhez, valamint a jegybankok közös értékpapír-letétkezelési rendszeréhez [CCBM] történő csatlakozás), ezért az MNB folyamatban lévő belső felkészülése is kulcsfontosságú.
- A pénzforgalom területén meghatározó stratégiai célunk, hogy elősegítsük a korszerű fizetési módok és eszközök széles körű használatát, az esetleges akadályozó tényezők vizsgálata, elhárítása és a folyamatos innováció eredményeként megjelenő új fizetési módok és eszközök széles körű elterjedésének támogatása révén. Így, többek között a jogszabályi keretek felülvizsgálatával, illetve a fizetési módok költség- és díjtranszparenciájának fokozásával szeretnénk

elérni, hogy a fizetési szolgáltatások igénybevevői a társadalmi költségek szempontjából leghatékonyabb fizetési módokat használják.

A pénzforgalom és fizetési, elszámolási rendszerek körébe tartozó aktuális kérdések közül kiemelendő a napközbeni, így a mainál gyorsabb elszámolás és kiegyenlítés, illetve a „SEPA” formátum bevezetése a hazai kis értékű fizetési rendszerben.

- A kisértékű fizetési rendszerek legjobb nemzetközi gyakorlata ma már a napközbeni elszámolás, amely gyorsabb átfutási időt jelent egy bankközi átutalás esetében. Az MNB jelenleg egy olyan projekt elindításán dolgozik, aminek eredményeképpen 2012 közepére várhatóan a GIRO Zrt. által üzemeltetett hazai Bankközi Klíring Rendszerben is lehetséges lesz a napon belüli elszámolás.
- E fejlesztés összekapcsolódik az Európai Unióban bevezetett „SEPA” üzenetformátumra való átállással. Ez a majdani euroátállást is megkönnyíti a kis értékű pénzforgalomban.

Magyarország készpénzintenzív gazdasággal rendelkezik, ami számos szempontból költséges a nemzetgazdaság számára. A nemzetgazdasági szempontból költségesebb fizetési módok használatának visszaszorítása érdekében az MNB több párhuzamos projekten is dolgozik:

- Átfogó, több szektorra kiterjedő felméréssel megbecsli a hazai fizetési módok társadalmi költségét, és erre alapozva gazdaságpolitikai javaslatokat fogalmaz meg a nemzetgazdasági szempontból költségesebb fizetési módok használatának visszaszorítása érdekében.
- Felméri a hazai állami szektor fizetési szokásait, és javaslatot tesz az állami fizetési szokások racionalizálására.
- A Gazdasági Versenyhivatallal közösen tanulmányt készít azon tényezőkről, amelyek akadályozzák a bankkártya-elfogadást, illetve bankkártya-használat terjedését Magyarországon.
- Elemzést készít a csoportos beszédés fizetési mód alkalmazásának jelenlegi gyengeségeiről és hatékonyságának lehetséges javításáról.

Az MNB közreműködik a pénz- és elszámolásforgalom szabályozását új alapokra helyező európai joganyagok koncepcionális kidolgozásában (pl. Értékpapír-direktíva, Európai Pénzügyi Infrastruktúraszabályozás), illetve hazai implementálásában (pl. Kiegyenlítés véglegességéről szóló szabályozás, elektronikuspénz-kibocsátó intézmények újraszabályozása). A joganyagok többségének véglegesítése Magyarország 2011-es EU-elnökségének idejére esik, így érintettsége révén az MNB jelentős szerepet kíván vállalni a Magyarországra háruló jogalkotási feladatokban.

5.2. KÉSZPÉNZKIBOCSÁTÁS

Szintén az MNB alapvető feladatai közé tartozik a gazdaság készpénzellátásának biztosítása és a készpénzfizetésekbe vetett bizalom fenntartása. Ennek érdekében az MNB:

- A gazdaság készpénzkeresletének kielégítéséhez dönt a forint címletkínálatáról, bankjegyeket, érmeket gyártat és készletez.
- Folyamatosan ellenőrzi a forgalomban áramló készpénz minőségét, kiselejtezi az elhasználdott készpénzt.

- Gondoskodik a forintbankjegyek és -érmék hamisítás elleni védelméről.
- Szabályozza, ellenőrzi és szakmailag támogatja a jegybankon kívüli készpénzforgalmazás és -feldolgozás folyamatait.

A készpénzkibocsátáshoz kapcsolódó feladatok kihívásai jelenleg az alábbiak:

- A magyar gazdaságnak nemzetközi összehasonításban kiugró a készpénzigénye. A forgalomban lévő mintegy 250 millió darab bankjegyen és 1,1 milliárd darab érmeben megtestesülő készpénzállomány 2100 milliárd forintnyi értéke a GDP több mint 8 százalékát teszi ki, ami közel kétszerese a fejlettebb fizetési rendszerekkel jellemezhető európai országok arányának.
- A gazdaság készpénzkeresletének kielégítése, az elhasználódott fizetőeszközök pótlása érdekében az MNB évente mintegy 80-120 millió darab bankjegyet és 50-80 millió darab érmét gyártat leányvállalatai, a Pénzjegynyomda Zrt. és a Magyar Pénzverő Zrt. üzemében, évente 6-8 milliárd forint ráfordítással. Az MNB készpénztartalékai a forgalomban lévő készpénzállomány több mint másfélszeresét teszik ki. Az MNB készpénzes tevékenységét az új, 2008-ban átadott soroksári Logisztikai Központjában látja el, melynek elhelyezkedése, korszerű védelmi megoldásai és automatizált készpénzes technológiája biztosítják a biztonságos és hatékony működési környezetet.
- A forgalomban lévő készpénz megfelelő minőségének megőrzése érdekében az MNB évente minden bankjegyet átlagosan egyszer saját bankjegyzvizsgáló gépei segítségével megvizsgál, melynek eredményeként 25-30 százaléknyi erősen elhasználódott bankjegyet megsemmisít, a jó minőségűeket pedig a gazdaság szereplőinek szükségletei szerint visszaforgatja.
- A bankjegyek valódiságának ellenőrzése a hamisítási kockázat miatt kiemelt jelentőségű: a forintra jellemző hamisítási mutató – egymillió valódi bankjegyre harminc-negyven hamisítvány jut – az összehasonlítható európai országokhoz képest nem tekinthető alacsonynak. E hamisítási kockázatot növeli, hogy az utóbbi időben a hamisítás a legmagasabb címletekre koncentrálódott és felbukkantak a korábbiakhoz képest megtevesztésre fokozottan alkalmas hamisítványok.

A Monetáris Tanács 2008-ban felülvizsgálta és megújította az MNB készpénzes stratégiáját. Ennek keretében több területen is átfogó változások indultak el, melyek nemzetgazdasági szempontból hatékonyabb, ugyanakkor megbízhatóbb készpénzellátáshoz és a készpénzes szféra működéséhez jobban illeszkedő szabályozási környezethez vezetnek.

- A címletskála racionalizálása érdekében tett lépések – az 1 és 2 forintosok bevonása, a 200 forintos érmévé alakítása – gördülékenyebbé tették a készpénzhasználatot, miközben évről évre milliárdos megtakarítással járnak az ország számára. A nagy értékű bankjegyek iránti erős kereslet ellenére az MNB – ennek rejtett gazdasággal való összefüggése miatt – nem tervezi a jelenlegieknél magasabb címletű bankjegy kibocsátását.
- A bankjegyekbe vetett bizalom biztosítása, a hamisítás visszaszorítása érdekében az MNB szorosabbá teszi a rendőrséggel való együttműködést: az információcsere fokozása mellett saját korszerű eszközeinek használatba adásával is támogatja a felderítést és rendszeres szakszemináriumokat szervez az operatív állomány részére.
- Az MNB kutató-fejlesztő munkában feltárja a bankjegybiztonsági elemek korszerű, nemzetközileg is bevált és költséghatékony megoldásait egy esetleges jövőbeni bankjegyfejlesztés szakmai megalapozása érdekében.
- A készpénzes szféra hazai gyakorlatának sajátosságai miatt az aktuális szabályozási környezet megújítása időszerűvé vált: Magyarországon a hitelintézetek, a posta, illetve az általuk megbízott készpénzlogisztikai szolgáltatók (pénzfeldolgozó szervezetek) jogosultak a bankjegyek és érmék minőségének ellenőrzésére és – a megfelelő minőségűek – forgalomba történő visszaforgatására. A készpénz megfelelő minőségének biztosítása érdekében az MNB felülvizsgálta a bankjegy-visszaforgatásra vonatkozó szabályozási környezetet: rendeleteiben a korábbi, jellemzően adminisztratív előírásokat – európai mintára – szigorú szakmai és technológiai kritériumokkal váltotta fel. Az elmúlt években a

hitelintézetek és a posta készpénzes tevékenységében lezajlott változások emellett aktuálissá teszik a készpénzpiac hazai szabályozásának átfogó, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény előírásaira is kiterjedő felülvizsgálatát.

- A készpénzellátás területi lefedettsége, a lakosság méltányolandó érdekeinek védelme érdekében az MNB a sérült illetve a bevont készpénz becserélése során – saját pénztári tevékenységének ellátásán túl – igénybe veszi a hitelintézetek és a posta többbezes fiókhálózatát.
- A hazai gazdaság túlzott készpénzintenzitását – a rejtett gazdasággal való összefüggés miatt – az MNB a fiskális egyensúly, a pénzügyi stabilitás, illetve a hatékony fizetési rendszerek szempontjából egyaránt ártalmasnak tartja. Ezért sürgősnek látja a készpénzhasználat mérséklése, a gazdaság fehéritése érdekében szabályozási lehetőségek, a sikeres nemzetközi példák feltárását.

5.3. STATISZTIKA

Az MNB alapvető feladatai közé tartozik a monetáris, a fizetési mérleg és a kapcsolódó állományi, az értékpapír, a pénzügyi számla, a pénzügyi stabilitási, a pénzforgalmi és a fizetési rendszer statisztikák elkészítése.

A jegybanki statisztikai tevékenység magában foglalja a gazdasági és pénzügyi adatok gyűjtését és feldolgozását, az MNB alapvető feladatainak kiszolgálását, az adatok közzétételét, az MNB adatszolgáltatási kötelezettségeinek teljesítését, valamint a publikált statisztikákkal kapcsolatos felhasználói támogatást.

- Az MNB az általa készített statisztikákat, idősorokat a honlapján keresztül teszi elérhetővé a nyilvánosság számára a közzétett publikációs naptár szerint. Az egyes statisztikai területekhez kapcsolódóan módszertani kiadványokat is megjelentet.
- Az MNB statisztikai tevékenységének fontos feladata a nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítése, különös tekintettel az Európai Unió statisztikai feladatokat ellátó intézményei – az Európai Központi Bank (EKB) és az EUROSTAT – részére teljesítendő adatszolgáltatásokra. Az MNB nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségét a vonatkozó közösségi jogi előírások, továbbá a nemzetközi intézmények ajánlásai határozzák meg. Az MNB statisztikai szakterülete már az elmúlt években is törekedett arra, hogy statisztikáival már az euroövezeti országokkal szemben támasztott igényeknek is megfeleljen.
- Fontos a jegybank szerepe a kormányzati hiányról és adósságról szóló jelentés összeállításában is. A maastrichti konvergenciakritériumok közé tartozó kormányzati adósság mutatószámának meghatározása az MNB felelőssége. A jelentésben az adósság száma mellett az MNB állítja össze azt a táblát, amely a hiány és az adósságváltozás kapcsolatát mutatja be. Az EDP-jelentés összeállítását 2004-től kezdve a KSH, a PM és az MNB által kötött háromoldalú megállapodás alapján az EDP-munkacsoport végzi. Az adatok összeállítása mellett az EDP-munkacsoportban a jegybank közreműködik a kormányzati ügyletek elszámolásához kapcsolódó módszertani kérdések eldöntésében is.
- Feladatai ellátásához szükséges adatigényét a jegybank alapvetően két forrásból biztosítja, egyrészt közvetlenül – MNB-rendeletben – elrendelt adatszolgáltatásokkal, másrészt más, a statisztikai szolgálathoz tartozó intézménytől történő adatátvitel útján. A jegybank adatigényét évente felülvizsgálja, és új adatigényeinél európai uniós szinten is elfogadott alapelveket tartja szem előtt – szükségesség, lényegesség, összehasonlíthatóság, illetve szakmai függetlenség, tárgyilagosság, megbízhatóság, és költség-hatékonyság. Kiemelt figyelmet szentel a jegybank az adatszolgáltatási terhek optimalizálására, az adatgyűjtések elrendelésekor költség-haszonelemzést végez.

A jegybanki statisztika előtt álló jelenlegi kihívások közül kiemelendők:

- A következő évek meghatározó feladata a fizetésimérleg- és a nemzeti számlák összeállítására vonatkozó új nemzetközi szabványok adaptálása a jegybanki statisztikákba, a nemzetközi módszertani szabványoknak és előírásoknak

megfelelő statisztikai termékek előállítására, és az aktív szerepvállalás a nemzetközi statisztikai módszertanok megújításában.

- Az MNB már korábban is stratégiai célként tűzte ki a harmonizált statisztikák előállítását az MNB-n belül, valamint az MNB és a KSH között. Céljaink között szerepel a statisztikák közötti teljes harmonizáció elérése, a módszertani szabályok megújítása, az új gazdasági jelenségek egységes számbavétele.
- Intézmények között megvalósítandó stratégiai cél a PSZÁF-fal – felügyeleti, pénzügyi stabilitási és statisztikai célokat szolgálva – egyetlen közös, integrált, minőségbiztosított adatbázis létrehozása, melynek megvalósítására közös projekt keretében kerül sor.

A jegybanki statisztikai tevékenység stratégiájában a hangsúlyt a folyamatosan változó követelményeknek való megfelelés mellett a következő szempontok kapják.

- Az adatok minőségének biztosítása;
- A nemzetközi (EKB, külföldi partnerjegybankok, Eurostat, OECD, BIS, IMF, Világbank) és a hazai (KSH, PSZÁF, PM) társintézményekkel való együttműködés további erősítése, közös szakmai projektek kialakítása;
- A jegybanki információs rendszer infrastruktúrájának fejlesztése és az infrastruktúra felkészítése az euro bevezetésére;
- Társadalmi szintű költség-tudatosság fejlesztése, az adatszolgáltatói kapcsolatok továbbfejlesztése, a költség-haszon felmérés kiterjesztése.

5.4. TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉGEK

Bankműveletek

- Az MNB bankműveleti tevékenysége keretében a vonatkozó jogszabályok alapján számlát vezet a Magyar Államkincstár, az Államadósság Kezelő Központ Zrt. számára. Fő számlavezetett ügyfelei az elszámolási rendszerhez közvetlenül csatlakozó pénzforgalmi szolgáltatók, nemzetközi intézmények, továbbá a betétvédelmi alapok (BEVA és OBA).
- Az MNB lebonyolítja az általa vezetett számlákhoz kapcsolódó fizetési forgalmat, működteti a VIBER-t. Az elszámolási rendszerekhez közvetlenül csatlakozók részére kiegyenlítési feladatokat lát el (BKR, VIBER, HUNSTEP2, GIRO és Mastercard bankkártya elszámolási rendszerek).
- Az MNB bankműveleti tevékenysége keretében végzi a tartalék- és adósságkezeléshez kapcsolódó pénz-, deviza- és tőkepiaci műveletek lebonyolítási feladatait, vezeti az analitikus nyilvántartásokat. Ellátja a külföldi számlák vezetéséhez kapcsolódó feladatokat, biztosítja a devizalikviditást. Végzi a nyílt piaci műveletek lebonyolítását, kezeli az export-import akkreditívek és egyéb, okmányos ügyletek állományát.

Számvitel

- Az MNB számviteli szakértői az MNB tv., a Számviteli törvény és a jegybanki könyvvizelési sajátosságokat tartalmazó Számviteli Kormányrendelet alapján meghatározott számviteli alapelveket, továbbá a jegybanki sajátosságokat, funkciókat figyelembe véve alakítják ki a számviteli politikát és az MNB számviteli rendszerét, végzik és felügyelik a könyvvizelését.

- Elkészítik az MNB – könyvvizsgálóval hitelesített – Éves jelentését, amely a parlament elé kerül előterjesztésre. Kialakítják és működtetik a jegybank gazdálkodási és adózási rendszerét, nyilvántartják a gazdálkodással kapcsolatos szerződéseit és lebonyolítják az ezzel kapcsolatos fizetési forgalmat. A mérleg- és eredményadatokkal kapcsolatos belső jelentési rendszert működtetnek, melynek eredményeként készülnek el az időszaki adatok elemzései, amelyek az MNB-törvényben meghatározott feladatainak ellátásából következő hatásokat is bemutatják. Felelősek továbbá a jegybank számviteli adatokon alapuló belső statisztikai adatszolgáltatásaiért.
- Az euro bevezetésétől az MNB kötelezetté fog válni a Központi Bankok Európai Rendszere (KBER) számviteli szabályain alapuló új könyvvezetési és beszámolási rendszer kialakítására és működtetésére, amelynek biztosítása az eurozónához csatlakozott országok tapasztalatai alapján közel 2 éves felkészülést igényel.

Kontrolling

- Az MNB (nem pénzügyi) eredményességi, költségtervezési és visszamérési rendszerének kialakítása és működtetése a kontrollingtevékenység hatáskörébe tartozik.
- A hatékony és eredményes működés érdekében a jegybank kontrollingszakemberei erőfeszítéseket tesznek a kollégák költségtudatos attitűdjének kialakítása, fejlesztése érdekében, mind a költséggazdálkodási, kontrolling, mind az emberierőforrás-gazdálkodás, teljesítménymenedzsment korszerűsítése terén.
- A kontrollingtevékenység fejlesztéséhez kötődően a közelmúltban megújításra került a beruházások tervezésének módszere, az üzleti esettanulmány módszertan bevezetésével, melynek lényege a beruházások nettó jelenérték és különböző nem pénzügyi szempontok alapján történő értékelése.
- A jövőt érintő módszertani fejlesztések közül érdemes megemlíteni a tevékenység alapú költségszámítás alkalmazásának kiterjesztését a különböző folyamatok racionalizálása, a beruházásokra, esetleges kiszervezésekre vonatkozó megalapozott döntések előkészítése érdekében.

Működési kockázatok kezelése

- A működésikockázat-kezelés célja a jegybanki munkafolyamatokhoz kapcsolódó működési kockázatok azonosítása és mérése, a folyamatokban lévő kontrolllok felmérése.
- Az MNB a legtöbb munkafolyamatával kapcsolatban a tevékenység fontosságához és időkritikusságához igazodó üzletmenet-folytonossági tervvel rendelkezik, ezeket központilag nyilvántartja és menedzseli. Az üzletmenet-folytonossági terveken belül kiemelt hangsúlyt kapnak a pénzügyi rendszer zavartalan működése szempontjából folyamatos működést igénylő operatív alaptevékenységek, a fizetési rendszer üzemeltetése és a készpénzellátás biztosítása.
- Az MNB évente jellemzően két alkalommal teszteli a műszaki problémákra és egyéb krízishelyzetekre 2008-ban az új Logisztikai Központban létrehozott tartalék- és háttérközpontot.

Belső ellenőrzés

- A belső ellenőrzési tevékenység célja, hogy az általa folytatott vizsgálatokkal – az MNB-törvényben, illetve a Monetáris Tanács ügyrendjében meghatározott körben – megfelelő információkat szolgáltatson az MNB vezetésének, a Felügyelőbizottságnak és a Monetáris Tanácsnak a banki szervezet és a kapcsolódó informatikai háttér működésének szabályszerűségére, kockázatoságára, hatékonyságára, valamint a szervezeti célokkal való összhangjára nézve.

- Az MNB részt vesz továbbá a KBER Belső ellenőrzési bizottsága által kezdeményezett, MNB-t is érintő vizsgálatokban. Auditálja a nettó devizatartalékokról szóló, IMF felé történő negyedéves adatszolgáltatást. Az MNB-ben folyó belső ellenőrzési tevékenység megfelel az IIA (Institution of Internal Audit) nemzetközi sztenderdeknek.

Jogi feladatok

- Az MNB alapvető és banküzemi tevékenységeivel, valamint társasági működésével összefüggésben felmerülő jogi feladatok mellett az MNB jogászaik gondoskodnak az MNB peres, peren kívüli és nem peres eljárásokban való képviseletéről. Ellátnak belső szabályozási feladatokat, továbbá a Vezetőbizottság működésével kapcsolatos szervezési, titkársági teendőket. A Felügyelőbizottsággal, illetve a hazai kormányzati és más szervezetekkel való kapcsolattartás is a feladataik közé tartozik.

Kutatás az MNB-ben

- Az MNB-ben végzett közgazdasági kutatások annak megértéséhez járulnak hozzá, hogy miként kell interpretálni a gazdasági adatokat, hogy a monetáris politikai döntések milyen csatornákon keresztül hatnak a gazdaságra, valamint, hogy a gazdaságpolitikai intézkedéseknek milyen várható hatása lesz az inflációra, a kibocsátásra és a pénzügyi stabilitásra. A gazdaság folyamatainak napi szintű nyomon követésén kívül a monetáris politikai döntések közvetlenül az ilyen alkalmazott kutatásokra épülnek.
- A kutatók támogatják annak felismerését, hogy a közgazdaságtan mely új eredményei relevánsak a monetáris politikai döntéshozatalban. Ezek mellett, ahogy más központi bankokban is, fontos szerepe van az akadémiai irányultságú alapkutatásnak, mely során a kutató a tudás határait tolja ki, új modelleket, módszereket fejleszt ki, vagy új empirikus szabályosságokat fedez fel. Az ilyen jellegű kutatások nélkül hosszú távon nehezen képzelhető el egy szakmailag megalapozott monetáris politika, különösen, ha figyelembe vesszük a késleltetéseket és bizonytalanságokat, amelyekkel a gazdaságpolitikai döntések kifejtik hatásukat.
- Az erős kutatási háttér vonzerőt jelent a tehetséges közgazdászok számára is, és hozzájárul az MNB nemzetközi elismertségének növeléséhez is.

Emberierőforrás-menedzsment

- Az MNB eredményes működéséhez a legértékesebb hozzájárulást a munkatársak jelentik, így az emberierőforrás-menedzsment sikeressége alapvető fontosságú. E tevékenység célja az intézményi értékek mentén történő banki és vezetői működés elősegítése, a munkatársi kezdeményezés és felelősségvállalás ösztönzése, a visszajelzési kultúra erősítése, a nyitottságra és együttműködésre épülő kultúra fejlesztése.
- Az MNB szervezeti értékei és az azt támogató vezetési alapértékek, valamint a munkavállalók elkötelezettsége meghatározó tényezői az intézmény jövőbeni sikerességének és elismertségének. A jegybank munkaerő-megtartási képességének javítása terén célunk a banki célokkal azonosuló és a banki értékekkel összhangban tevékenykedő, jól teljesítő munkatársak elégedettségének, elkötelezettségének biztosítása, az egyéni fejlődés és teljesítmény elismerésének erősítése, szakmai életpályák biztosítása.
- Az MNB a gyorsan változó munkaerő-piaci környezetben a munkaerő-piaci vonzerejének megtartására és fejlesztésére törekszik, elsősorban a pályakezdők, illetve a magas felkészültségű szakemberek irányában. Ezt támogatja a munkáltatói arculat folyamatos és tudatos gondozása, valamint az oktatási intézményekkel, szakmai műhelyekkel történő célirányos kapcsolatépítés.
- A jegybank által vallott és képviselt értékek, irányvonalak mellett a vezetők tevékenysége is alapvetően befolyásolja a munkavállalók motivációs szintjét, a szervezeti értékek érvényesülését, ezáltal a bank eredményességét. Így döntő

jelentőségű a vezetők kultúraformáló szerepét, a munkatársak megbecsülését, fejlesztését előtérbe helyező, ezáltal a szervezet fejlődését és magas szintű teljesítményét biztosító funkcióját folyamatosan erősíteni.

Kommunikáció

- A jegybank mint független nemzeti intézmény számára kiemelten fontos, hogy az általa közvetített üzenetek, a szűkebb vagy tágabb nagyközönséghez eljuttatandó információk egységesek legyenek, és minden körülmény között a szervezet értékválasztására alapozva, annak stratégiai céljait szolgálják.
- A jegybanki kommunikáció sokrétű és összetett információs tevékenységi rendszerek működtetését igényli nap mint nap. A kommunikációt a jegybank számára a jogszabályokban előírt törvényes tájékoztatási tevékenység kötelezettségi szintre emeli. A kommunikáció kiterjedtsége, mélysége, irányai és üzenetrendszere, valamint az ehhez alkalmazott eszközök és csatornák minden esetben az MNB stratégiai céljaihoz alkalmazkodnak.
- Az MNB kommunikációs szakemberei a külső (ezen belül a Pénzügyi Kultúra Központ működtetése) és belső kommunikáció mellett fordítási, tolmácsolási és nyelvi lektorálási feladatokat is ellátnak, illetve működtetik az MNB közművelődési és szakkönyvtárát.

Bankbiztonság

- Az MNB-t veszélyeztető fizikai, környezeti, informatikai, humán- és reputációs kockázatokat kezelése érdekében az MNB bankbiztonsági szakemberei gondoskodnak a munka- és környezetvédelmi, tűzvédelmi, illetve a nemzetgazdaság védelmi felkészítésével és mozgósításával, valamint a polgári védelemmel és katasztrófa elhárítással összefüggő egyes feladatok ellátásáról. Megszervezik és biztosítják az MNB pénz- és értékszállítmányait. Fegyveres Biztonsági Őrséggel védik a jegybank zavartalan működése szempontjából fontos objektumokat.

Informatika

- Az MNB informatikai szolgáltatási tevékenységgel támogatja munkatársai informatikai igényeit. E tevékenység körébe tartozik az informatikai projektek megvalósítása, az alkalmazói rendszerek működtetése, és a számítástechnikai eszközök beszerzési, javítási, karbantartási feladatainak elvégzése. Ennek keretében az MNB informatikai szakemberei ellátják az informatikával kapcsolatos költséggazdai tevékenységet, IT-beruházási és költségkontrolling feladatokat végeznek, és részt vesznek a beszerzési eljárások lebonyolításában.
- A rendszeres feladatokon felül 2009-ben az MNB a központi gépterem új helyszínre költöztetésével együtt az informatikai infrastruktúra megújítását is elvégezte. Megvalósítás alatt van a jegybanki készpénz-logisztikai szoftver továbbfejlesztése, mely hatékonyabban, biztonságosabban és az ügyfelek számára kezelhetőbb módon fogja támogatni a készpénzes stratégiában elhatározott célok megvalósítását. Szintén folyamatban van a komplex statisztikai rendszerek technológiai és bankszakmai – publikációs és elemzési – igények alapján történő továbbfejlesztését biztosító projekt. Beszerzési fázisban tart a fizetésforgalmi, számlavezetői és üzletkötői informatikai környezetek irodai informatikai környezettől történő szeparációját biztosító fejlesztés, valamint az MNB internetes weboldalának technológiai, szerkezeti és tartalmi megújítása.

Működési szolgáltatások

- Az MNB működése létesítménygazdálkodási feladatok elvégzését is igényli. Az MNB e tevékenysége keretében biztosítja a létesítmények, valamint a hozzájuk tartozó komfort- és technológiai rendszerek kiesésmentes működtetését, illetve a munkavégzéshez szükséges további szolgáltatásokat.

- Az MNB az elmúlt években folyamatosan emelte a belső szolgáltatások színvonalát és hatékonyságát, erősítette az ügyfélorientált szemléletet. Korszerűsítette a jegybank dokumentációs rendszerét (fizikai és elektronikus), és az MNB új Logisztikai Központjának használatbavételével új működési modellt alakított ki (központi irányítás, kéthelyszínes működés, „egyszolgáltatós” üzemeltetés).
- A következő időszak jelentősebb célkitűzéseit az egyszolgáltatós, komplex üzemeltetési modell kiterjesztése, a környezettudatos szemlélet érvényre juttatása, valamint a létesítménygazdálkodási hatékonyságjavítás további lehetőségeinek feltárása jelenti.

Központi beszerzések

- Az MNB 2004 óta tartozik a közbeszerzési törvény hatálya alá. Az azóta eltelt időszakban a közbeszerzési eljárások kapcsán indított jogorvoslati eljárások száma és aránya mindig jelentősen az országos átlag alatt volt, illetve az utolsó két évben ilyen jellegű eljárásra nem is került sor.
- A teljes központi beszerzési tevékenységre vonatkozó, 2009 végén elindított új működés- és szervezetfejlesztési program célja – az elért törvényi megfelelés fenntartása mellett – a jegybank beszerzési gyakorlatának további közelítése a legjobb versenypiaci gyakorlathoz. Ezt fogja szolgálni a stratégiai beszerzés egységes egészként kezelése, a kategóriamenedzsment megvalósítása, a hatékony versenyeztetés és a szállítói kapcsolatok tudatos kezelése mellett a beszerzési konszolidáció megvalósítása, a teljes költségelv érvényesítése és a stratégiai, operatív beszerzési folyamatok rendszerszemléletű kezelése.

6. Az MNB szervezete és működése

6.1. AZ MNB DÖNTÉSHOZÓ SZERVEI, VEZETŐI

Az MNB döntéshozó szerveiről elsődlegesen az MNB tv. rendelkezik. A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény rendelkezéseit az MNB-törvényben meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni.

Az MNB irányítási struktúrájában a stratégiai kérdések eldöntése testületi keretek között zajlik, a testületi döntések végrehajtására egyszemélyi vezetés, irányítás mellett kerül sor.

Az MNB legfőbb döntéshozó szerve a Monetáris Tanács.

- A Monetáris Tanács dönt az MNB alapvető feladataival, az MNB döntési kompetenciájába tartozó, az árfolyamrendszerrel és annak valamennyi jellemzőjével, valamint a hitelintézeteknek szükséghelyzetben történő rendkívüli hitelnyújtással kapcsolatos kérdésekben.
- A Monetáris Tanács tagjai az MNB elnöke mint a Monetáris Tanács elnöke, az MNB két alelnöke, továbbá legfeljebb négy – a köztársasági elnök által hat évre kinevezett – tag. A Monetáris Tanács legalább öt, legfeljebb hét tagból áll. A monetáris tanácsi ülésekre állandó meghívottként a tagokon kívül szavazati jog nélkül meghívást kap a Kormány képviselője.
- A Monetáris Tanács jogállására, hatáskörére, feladataira, működésének rendjére vonatkozó rendelkezéseket az MNB tv., az MNB alapító okirata, illetve az általa megalkotott ügyrend tartalmazzák.

A Monetáris Tanács tagjai:

- Simor András elnök, a Monetáris Tanács elnöke,
- Karvalits Ferenc alelnök, a Monetáris Tanács elnökhelyettese,
- Király Júlia alelnök, a Monetáris Tanács tagja,
- Dr. Bánfi Tamás, a Monetáris Tanács tagja,
- Dr. Bihari Péter, a Monetáris Tanács tagja,
- Dr. Csáki Csaba, a Monetáris Tanács tagja,
- Neményi Judit, a Monetáris Tanács tagja.

A Monetáris Tanács döntéseinek végrehajtásáért, valamint az MNB működésének irányításáért az MNB elnöke felel. Hatáskörébe tartozik:

- az alapvető feladatok végrehajtásának irányítása;
- a Felügyelőbizottság hatáskörébe nem tartozó feladatok tekintetében az MNB belső ellenőrzési szervezetének irányítása;
- az MNB alkalmazottai – ide nem értve a Monetáris Tanácsnak a nem alelnök tagjait – fölötti munkáltatói jogok gyakorlása, kivéve az alelnökök kinevezésével, illetve felmentésével kapcsolatos jogkört;
- minden egyéb, az MNB működésének irányításával összefüggő, a Monetáris Tanács hatáskörébe nem tartozó döntés meghozatala.

Az MNB elnökét munkájában az MNB két alelnöke segíti. Az alelnökök tevékenységi körét az MNB elnöke határozza meg. Az MNB elnökét akadályoztatása esetén az általános hatáskörű alelnök helyettesíti. Jelenleg ezt a feladatot Karvalits Ferenc alelnök látja el.

6.2. A JEGYBANKI MŰKÖDÉS ÁTLÁTHATÓSÁGA

A jegybanki működés átláthatóságát az MNB ellenőrzésére hivatott szervek, személyek (a részvényes által megválasztott **könyvvizsgáló, az Állami Számvevőszék és a Felügyelőbizottság**) biztosítják, illetve az MNB az **Országgyűlést** és a nyilvánosságot is tájékoztatja tevékenységéről.

- Az **Állami Számvevőszék** ellenőrzi az MNB gazdálkodását és a MNB-törvényben foglaltak alapján folytatott, az alapvető feladatok körébe nem tartozó tevékenységét. E körben az Állami Számvevőszék azt ellenőrzi, hogy az MNB a jogszabályoknak, az alapító okiratának és a részvényes határozatainak megfelelően működik-e.
- Az **MNB könyvvizsgálója** gondoskodik a könyvvizsgálat elvégzéséről, és ennek során mindenekelőtt annak megállapításáról, hogy a beszámoló megfelel-e a jogszabályoknak, továbbá megbízható és valós képet ad-e a jegybank vagyoni és pénzügyi helyzetéről, működésének eredményéről. Az MNB könyvvizsgálójának a megválasztását, illetve visszahívásának kezdeményezését megelőzően az Állami Számvevőszék elnökének véleményét ki kell kérni, amely alapján a könyvvizsgáló megválasztásáról és visszahívásáról, valamint díjazásának megállapításáról a részvényes dönt.
- A **Felügyelőbizottság** az MNB folyamatos tulajdonosi ellenőrzésének szerve. A Felügyelőbizottságnak az MNB törvényben meghatározott ellenőrzési hatásköre nem terjed ki az MNB alapvető feladataira és azoknak az MNB eredményére gyakorolt hatására. A Felügyelőbizottság tagjai az öt megválasztó Országgyűlésnek, illetve az öt megbíró részvényesi jogot gyakorló miniszternek is tájékoztatási kötelezettséggel tartoznak.
- Az Állami Számvevőszék és a Felügyelőbizottság tekintetében közös, hogy a jegybank alapvető feladatai körébe eső tevékenységek ellenőrzésére nem jogosultak.
- Az MNB elnöke az MNB tevékenységéről és monetáris politikájáról évente beszámol az **Országgyűlésnek**.
- Az MNB a monetáris folyamatok alakulásáról és alapvető feladatai körébe tartozó egyéb lényeges kérdésekről legalább **negyedévente jelentést készít** és hoz nyilvánosságra.

6.3. A JEGYBANK KAPCSOLATA A KORMÁNNYAL

Az MNB és a Kormány közötti hatékony kommunikáció kulcsfontosságú az ország gazdaságpolitikájának alakítása szempontjából. A jegybanki függetlenség nem jelent elszigeteltséget; a monetáris politikai döntéshozatal és az egyéb gazdaságpolitikai döntések összhangjának megteremtéséhez szükség van a releváns információk kölcsönös megosztására. A kapcsolattartás alapvető elemeit az MNB tv. szabályozza.

- Az árfolyamrendszerről és annak valamennyi jellemzőjéről a Kormány az MNB-vel egyetértésben dönt. Az árfolyamrendszert érintő változtatások nem veszélyeztethetik az MNB árstabilitás elérésével és fenntartásával kapcsolatos elsődleges célját. Az MNB azonban elsődleges célja szolgáltatásban monetáris politikáját önállóan alakítja ki.
- A Monetáris Tanács üléseire állandó meghívottként a tagokon kívül szavazati jog nélkül meghívást kap a Kormány képviselője.
- Az MNB elnöke az MNB működésének irányításával összefüggő, a működés szempontjából kiemelten fontos döntéseiről a döntés meghozatalát követően az államháztartásért felelős minisztert tájékoztatja. Az MNB az általa végre-

hajtott devizaműveletekről, valamint az arany- és devizatartalékokról hetente tájékoztatja az államháztartásért felelős minisztert.

- Az MNB a Kormány, illetve a minisztériumok részére a monetáris folyamatok alakulásáról és alapvető feladatai körébe tartozó egyéb lényeges kérdésekről kérésre eseti információt nyújt.
- A Kormány ülésének az MNB feladatkörét érintő napirendi pontjához az MNB elnökét meg kell hívni. Az MNB feladataival és a pénzügyi rendszer működésével kapcsolatos döntések és jogszabályok tervezeteire nézve ki kell kérni az MNB véleményét.
- A Kormány, illetve a minisztériumok az MNB kérésére tevékenységükkel kapcsolatban információt nyújtanak. Az államháztartásért felelős miniszter az MNB-t előzetesen tájékoztatja a költségvetési javaslatról. Az MNB jogosult ezzel kapcsolatos véleményét a Kormánynak, illetve a költségvetésről szóló törvényjavaslat Országgyűléshez történő benyújtását követően az Országgyűlés illetékes bizottságának is kifejezni.

Az MNB egyszemélyes részvénytársasági formában működő jogi személy. Az MNB részvényei a magyar állam tulajdonában vannak. A magyar államot mint részvénytulajdonost **az államháztartásért felelős miniszter** képviseli. A részvényes részvényesi határozattal jogosult dönteni az alapító okirat megállapításáról és módosításáról, a mérleg és az eredménykimutatás megállapításáról, a tárgyévi eredményből vagy az eredménytartalékból történő osztalékfizetéséről, a törvényes működés biztosítékát jelentő könyvvizsgáló megválasztásáról, visszahívásáról és díjazásának megállapításáról.

A központi költségvetés egyenlegére a jegybanki eredmény hatással van, mivel egyrészt a részvényes döntése alapján az MNB az eredményéből a tárgyévet követő évben osztalékot fizethet a költségvetésnek (amennyiben a kiegyenlítési tartalékok is pozitívak), másrészt a központi költségvetés az eredménytartalékot meghaladó veszteséget köteles megtéríteni.

- Az MNB – hasonlóan a világ összes jegybankjához – a monetáris politika alakítása során nem profitcélokat követ. Az MNB eredményét elsősorban a hazai és nemzetközi makrogazdasági folyamatok, valamint a monetáris politika céljai és választott eszközei határozzák meg.
- Ugyanakkor a lehetséges kereteken belül az MNB az eredményének növelésére törekszik. Így minden lehetséges lépést megtesz a felelős jegybanki gazdálkodás és a működési költségek optimalizálása érdekében.
- 2008–2009-ben a nemzetközi pénzügyi válsággal összefüggésben az állam nagy összegű devizahitel-felvételei a jegybanki devizatartalék és az MNB-kötvény állomány növekedéséhez vezettek, ami a forint- és devizahozamok között meglévő kamatkülönbség mellett szükségszerűen hozzájárult a jegybanki eredmény romlásához. Ugyanakkor a nemzetközi hitelekkel történő finanszírozás – a forintban történő finanszírozással összehasonlítva – a költségvetés kamatkiadásait közel hasonló mértékben mérsékli. Így a konszolidált állam szintjén összességében csak kisebb mértékű kiadástöbblet jelentkezik, ami arányos a nemzetközi hitelek devizakamata és a devizatartalékban tartott biztonságos befektetések hozama közötti különbséggel. Ez utóbbi költség tekinthető a devizatartalék-tartás költségének.
- 2009-ben az MNB 65,5 milliárd forintos nyereséget ért el, amiben jelentős szerepe volt annak, hogy a gyengébb átlagárfolyam mellett a jegybank jelentős devizaárfolyam-nyereséget realizált és kedvezően alakult a devizatartalékon elért hozam is. Az MNB legfrissebb prognózisa viszont 2010-re jelentősebb veszteséget jelez előre, ugyanakkor a 2009-es pozitív jegybanki eredmény eredménytartalék-növelő hatása miatt ez a veszteség várhatóan nem gyakorolhatást a 2011-es központi költségvetési hiányra sem.

6.4. NEMZETKÖZI (IMF–EU–VILÁGBANK) HITELCSOMAG

A 2008 őszen bekövetkezett finanszírozási és likviditási feszültségek oldására, valamint a befektetői bizalom erősítése érdekében Magyarország rendkívüli nemzetközi hitelmegállapodást kötött. Az összesen 25 milliárd dollárnak (körülbelül 20 milliárd euro) megfelelő értékű finanszírozási csomagot az IMF, az EU és a Világbank bocsátotta rendelkezésre.

- Az IMF-fel Magyarország 10,5 milliárd SDR összegű készenléti hitel-megállapodást kötött 2008. november 6-án, amelyből összesen 7,6 milliárd SDR-t (8,8 milliárd euro) hívott le 2009 szeptemberéig. Az eddigi öt hitel-felülvizsgálat sikeresen lezárásra került. A hitelkeretből még fennálló 2,9 milliárd SDR négy részletben hívható le 2010. október 5-ig, amelyből az első kettő, összesen 1,45 milliárd SDR a megállapodás feltételeinek teljesítése esetén további formális ellenőrzés nélkül lehívható 2010. június 14-ig. Az utolsó két részlethez a júniusi, illetve a szeptemberi felülvizsgálat sikeres lezárását követően lehet hozzájutni. A hitel változó kamatozású, a kamatot az SDR-kosárban szereplő devizák rövid lejáratú állampapírhozama, valamint a hiteltartozás mértékétől és időtartamától függő felár határozza meg. Az egyes hitelrészletek átlagos futamideje 4 év körüli. Az IMF-hitellel kapcsolatos ügyeket az MNB fő intézményi kapcsolattartó szerepében koordinálja, továbbá ellátja a pénzügyi ügynöki feladatokat.
- Ezzel párhuzamosan született meg az **Európai Unióval** egy kétéves lehívási időtartamú, 6,5 milliárd eurós folyó fizetési mérleget támogató hitelmegállapodás, melyből mostanáig ténylegesen 5,5 milliárd eurót hívott le Magyarország. Az EU-hitelmegállapodás 2010 novemberéig van érvényben, és – szükség esetén – még további 1 milliárd euro értékű le nem hívott hitel áll az ország rendelkezésére. A felvett hitel maximális átlagos futamideje 5 év lehet. A hitel kamata az EU Bizottság által kibocsátott kötvény hozamától, illetve annak tranzakciós költségeitől függ. Az EU-hitellel kapcsolatos ügyeket a PM koordinálja mint a hitel adósa. Az MNB az uniós jogszabályoknak megfelelően az adós ügynökéként jár el.
- Az 1 milliárd euro értékű, **Világbank** által finanszírozandó hitelről, melynek célja a magyar kormány költségvetési reform- és pénzügyi stabilitási programjainak, valamint a nyugdíjrendszer finanszírozásának fenntarthatóságát és az egészségügyi szektor hatékonyságának növelését célzó intézkedések támogatása, elvi megállapodás született 2009. szeptember 22-én. A hitelmegállapodás megkötésére még nem került sor.

6.5. AZ MNB KAPCSOLATAI AZ EURÓPAI UNIÓS ÉS EGYÉB NEMZETKÖZI INTÉZMÉNYEKSEL

Magyarország európai uniós tagsága az MNB számára a **Központi Bankok Európai Rendszeréhez (KBER) történő csatlakozást jelentette**. A KBER-t az Európai Központi Bank (EKB) és az EU-s tagállamok nemzeti központi bankjai alkotják. A KBER-tagok egyben az EKB tulajdonosai is, a tulajdoni arányokat a népességi és GDP-adatok alapján határozzák meg.

- A KBER irányító testületei az Igazgatóság és a Kormányzótanács. Utóbbi az EKB igazgatóságának tagjaiból, valamint az euroövezeti tagállamok jegybankelnökeiből áll. Az EKB harmadik döntéshozó szerve az eurorendszer és az euroövezeten kívüli tagállamok jegybankjai közötti intézményes kapcsolatot biztosító Általános Tanács. A negyedévente ülésező testület tagja az EKB elnöke, alelnöke, valamint az EU összes tagországának első számú jegybanki vezetője. Az Általános Tanács elsődleges feladata az euroövezeti csatlakozás előkészületeivel kapcsolatos tanácsadás, valamint a Szerződés által megkövetelt konvergenciajelentések elfogadása és az ERM-II (Exchange Rate Mechanism II) működésének nyomon követése. Az Általános Tanács emellett folyamatosan ellenőrzi, hogy az uniós jegybankok és az EKB betartják-e a közsféra monetáris finanszírozására vonatkozó tilalmat. Az Általános Tanács mandátuma akkor szűnik meg, amikor valamennyi tagállam bevezeti az eurót.
- Az EKB döntéshozó szerveinek munkájában fontos szerepet játszanak az ún. KBER-bizottságok, melyek alapvetően döntés-előkészítő és koordinációs szerepet töltenek be a különböző jegybanki funkciók szerinti munkamegosztásban,

lefedve a központi banki működés valamennyi területét, a monetáris politikától kezdve a kommunikáción át a statisztikai adatszolgáltatásig. A nem euroövezeti tagállamok központi bankjainak szakértői azokon a bizottsági üléseken vannak jelen, ahol a KBER egészét érintő és az Általános Tanács kompetenciájába tartozó kérdések szerepelnek napirenden. Összesen 13 KBER-bizottság működik. Az MNB vezetői és illetékes szakértői részt vesznek e bizottságok, illetve a bizottságok által létrehozott munkacsoportok tevékenységében.

Az Európai Bizottság Gazdasági és Pénzügyi Igazgatóságának égisze alatt működik az EFC (Economic and Financial Committee), amelyben a tagállamok pénzügyminisztériumainak és jegybankjainak magas rangú képviselői vesznek részt.

- Az EFC magas szintű döntés-előkészítő szerv, amely az ECOFIN számára tesz javaslatot döntések meghozatalára. Mandátuma kiterjed az Európai Unió gazdasági és pénzügyi folyamatainak átfogó értékelésére, a stabilitási és növekedési egyezmény szabályai végrehajtásának ellenőrzésére, a túlzottdeficit-eljárások lefolytatására, az európai pénzügyi piacokat érintő szabályozási és felügyeleti kérdések megtárgyalására és a nemzetközi pénzügyi szervezetekben való európai közös álláspont kialakítására.
- Az MNB ezen túlmenően részt vesz – szavazati jog nélkül – a CEBS (Committee of European Banking Supervisors) munkájában is, ahol a szavazati joggal a PSZÁF rendelkezik.

A nem európai uniós intézmények közül az MNB legfontosabb nemzetközi kapcsolatai közé tartozik a bázeli székhelyű **Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS)**, a **Nemzetközi Valutaalap (IMF)** és a **Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete (OECD)**.

6.6. AZ MNB-RE VONATKOZÓ HAZAI ÉS UNIÓS JOGI SZABÁLYOZÁS ÖSSZHANGJA

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (Szerződés) arra kötelezi az Európai Központi Bankot és az Európai Bizottságot, hogy legalább kétévenként egyszer jelentést tegyen az Európai Tanács részére – a Monetáris és Gazdasági Unió elérése érdekében megtett előrehaladás részeként – az euroövezeten kívüli tagállamok nemzeti jogszabályainak a Szerződéssel, és a hozzácsatolt, a Központi Bankok Európai Rendszerének Alapokmányáról szóló jegyzőkönyvvel (Alapokmány) való összeegyeztethetőségéről.

- A jogi konvergencia vizsgálata során az EKB tevékenysége nem korlátozódik a nemzeti jogszabályok betűjének formai vizsgálatára, hanem mérlegelheti azt is, hogy a vonatkozó rendelkezések végrehajtása összhangban áll-e a Szerződés és az Alapokmány szellemével.
- Az EKB 2010. évi konvergenciajelentése a jegybank döntéshozóira vonatkozó személyi függetlenség érvényesítése érdekében megállapította, hogy az MNB-törvényben a Monetáris Tanács tagjainak esküjére vonatkozó rendelkezést összhangba kell hozni a Szerződésben és az Alapokmányban meghatározott kettős szereppel, hogy az MNB Monetáris Tanácsának tagjai egyúttal a KBER-feladatokkal kapcsolatos döntéshozatalért is felelősek, és az MNB elnöke egyúttal az EKB Általános Tanácsának is tagja.
- Az EKB és a Bizottság 2008. évi és 2010. évi konvergenciajelentése is megállapítja, hogy a pénzügyi függetlenség körében összeegyeztethetetlen a Szerződéssel és az Alapokmánnyal az, hogy a részvényes dönt az MNB mérleg- és eredménykimutatásáról, illetve az osztalék fizetéséről. Az MNB által ellátandó feladatok korlátját jelentő, a közszektor számára nyújtott finanszírozások tiltására vonatkozó rendelkezések (monetáris finanszírozás tilalma) vonatkozásában az EKB és a Bizottság 2008. és 2010. évi konvergenciajelentése további módosításokat javasol a Szerződéssel való összeegyeztethetőség megteremtése érdekében.

- Tekintettel arra, hogy az EKB és a Bizottság álláspontja következetes abban, hogy az euro bevezetéséhez szükséges jogszabály-módosításokat már az Európai Unióhoz való csatlakozáskor ki kell hirdetni egy későbbi hatálybalépéssel, így az EKB és a Bizottság 2008 és 2010. évi konvergenciajelentése is részletesen megállapítja, hogy a Magyar Köztársaság alkotmánya, illetve az MNB tv. mely rendelkezései összeegyeztethetetlenek a Szerződés rendelkezéseivel.

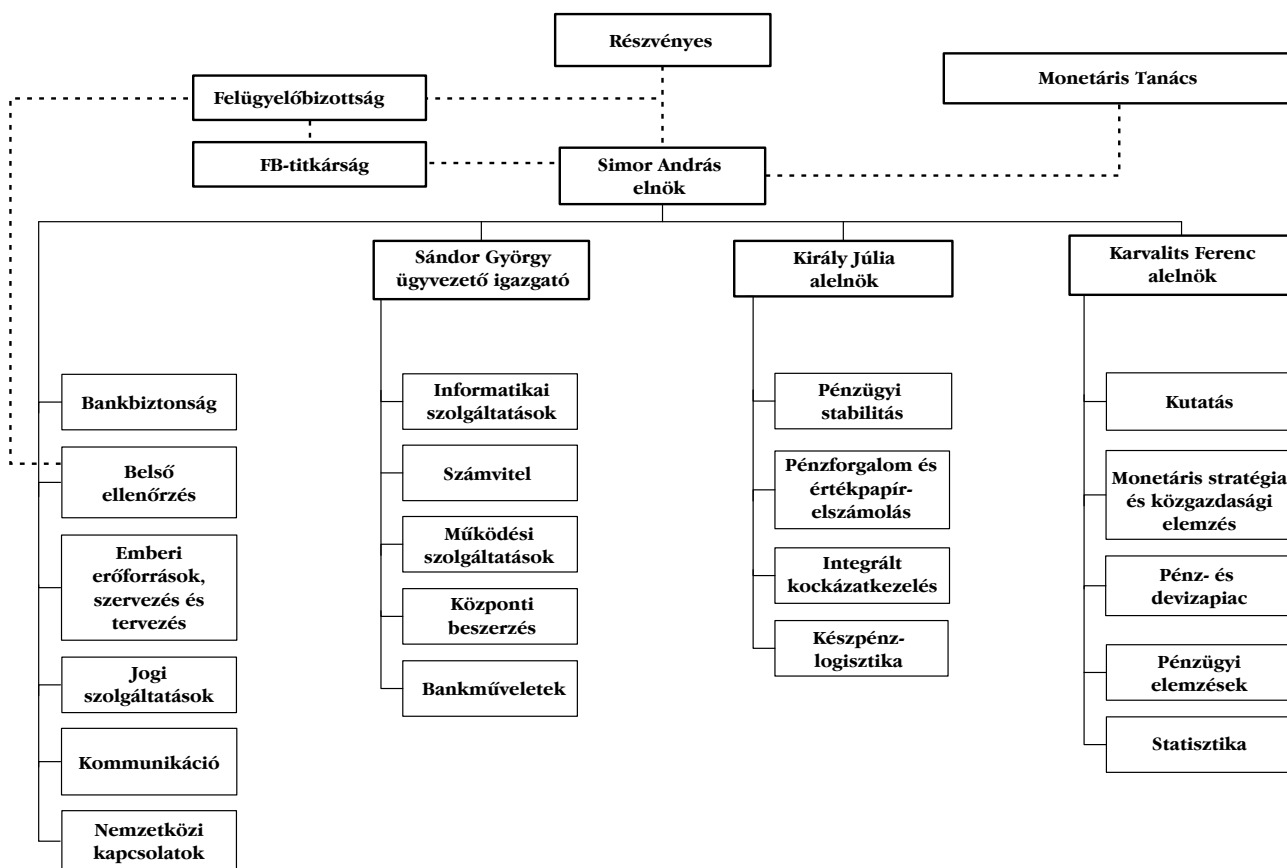
6.7. SZERVEZETI FELÉPÍTÉS

Az elmúlt évek során lényegesen egyszerűsödött az MNB szervezeti felépítése. A szervezeti egyszerűsítés mögött az a törekvés húzódott meg, hogy az intézmény munkájának irányításában, a stratégiaalkotásban a kollektív, a végrehajtásban és a napi munkában az egyszemélyi felelősség kerüljön előtérbe, és egyúttal hatékony legyen a döntéshozatali struktúra.

1. ábra

Az MNB egyszerűsített szervezeti felépítése

A Magyar Nemzeti Bank mint részvénytársaság szervezeti felépítése
2010. április 1.

6.8. KÖLTSÉGTUDATOS JEGYBANKI MŰKÖDÉS

Közpénzből gazdálkodó intézményként a jegybank kiemelt figyelmet fordít a takarékos gazdálkodásra. Az e tekintetben való elkötelezettség okán az MNB kiemelt stratégiai céljai közé emelte az eredményesség és hatékonyság fejlesztését. Ennek megfelelően tevékenységét időről időre racionalizálja.

- A közelmúltban először 2001-ben került sor a szervezet és a folyamatok átszervezésére, többek között hatékony létszám- és ingatlangazdálkodás megvalósítására, melynek eredményeként az MNB működési költségei 2003-ra mintegy 2,5 milliárd forinttal csökkentek. 2008-ban újabb hatékonyságjavító projekt került megvalósításra, mely hatására a működési költségek terén 2013-ig további, éves szinten 1,5-1,7 milliárd Ft megtakarítás várható.
- **2009-ben az MNB működési költségeit több mint 1 milliárd forinttal csökkentette**, ami az inflációt is figyelembe véve 11,6 százalékos költségcsökkentésnek felel meg. Reálértéken a jegybank működési költségei ilyen alacsonyak ebben az évtizedben még soha sem voltak. Az MNB 2010. évi költségterve ennek ellenére további 400 millió forintos költségcsökkentést irányoz elő, ami a várható infláció figyelembevételével további 6 százalékos csökkentést jelent.
- A munkatársak költségtudatos magatartásának erősítése érdekében a transzparencia jegyében a szervezeti egységek negyedévente tájékoztatást kapnak bizonyos költség típusok adott időszak összegéről (pl.: külföldi kiküldetések, mobiltelefon-, vezetékes telefon-, taxi-, irodaszerköltségek). Szintén a költségekkel és beruházási kiadásokkal való felelős gazdálkodás megteremtésének céljából a szervezeti egység-vezetők éves teljesítménycéljai között szerepel a beruházási illetve az adott hatáskörhöz tartozó működési költségek tervezett összegének betartása. Így elősegíthető a jegybank egyik alapvető célja, az erőforrásokkal való hatékony gazdálkodás, hiszen az egyes szervezeti egységek ezután a szakmai szempontok mellett még inkább mérlegelik az adott erőforrás, eszköz költségigényét is.
- 2008-ban bevezetésre került az üzleti esettanulmány módszertana, melynek keretében a 30 M Ft-ot meghaladó pénzügyi igényű beruházásokról az adott üzleti igény elérése céljából különböző változatokat kell meghatározni, és fel kell mérni a hasznos élettartam alatt felmerülő működésköltség-igényt is. A döntés alapja az ezekből számított nettó jelenérték, valamint további nem pénzügyi szempontok értéke. Az üzleti esettanulmányok készítése tekintetében megállapítható, hogy a beruházások döntés-előkészítésénél a szemléletváltás elkezdődött, a pénzügyi és nem pénzügyi hasznok, a költségek, az előnyök és hátrányok, valamint a várható kockázatok számbavételével, a költség-haszon értékeléssel ellátott alternatívák részletes bemutatásával megalapozottabb döntések hozhatóak.

1. táblázat

Az MNB működési költségének alakulása 2001–2010 között

Megnevezés	2001. (tény)	2002. (tény)	2003. (tény)	2004. (tény)	2005. (tény)	2006. (tény)	2007. (tény)	2008. (tény)	2009. (tény)	2010. (terv)
Működési költség (M Ft)	15 196	13 507	12 700	13 524	14 883	14 794	14 576	14 911	13 727	13 300
Nominál index (előző év = 100%)	99,7%	88,9%	94,0%	106,5%	110,1%	99,4%	98,5%	102,3%	92,1%	96,9%
Infláció (éves átlagos)	9,2%	5,3%	4,6%	6,7%	3,6%	3,9%	8,0%	6,1%	4,2%	4,4%
Reál index (előző év = 100%)	91,3%	84,4%	89,9%	99,8%	106,2%	95,7%	91,2%	96,4%	88,4%	92,8%
Reál index (2001 = 100%)		84,4%	75,9%	75,7%	80,4%	77,0%	70,2%	67,7%	59,8%	55,5%

Tájékoztató az államháztartásért felelős új miniszter részére a Magyar Nemzeti Bank működéséről

2010. május

Nyomda: D-Plus

H-1037 Budapest, Csillaghegyi út 19-21.

